

VPLIVI DUŠNIH PRETRESOV PRI DOMAČI IN JAVNI ODGOJI.

PIŠE AVGUŠTIN POŽEGAR.

(Dalje.)

Oče! Mati! Po telesu roditelja, po duhu voditelja, bodita otročkov svojih učitelja!

Odgoja je načrtno vplivanje človeka na človeka. Vsi vemo, kdaj prične odgojevalno delo; vemo tudi, kdo so odgojevalni faktorji, vidimo pa tudi, da so sredstva in pota odgojevalnega postopanja različna. Ni se nam čuditi, da so pri teh dejstvih rezultati odgoje različni. Učne osebe, ki so na učiteljiščih slišale iz ust spretnih dušeslovcev zlata jedra pedagoških resnic, ki so čitale potom nadaljne izobrazbe primerne knjige ali slišale čestokrat živo besedo pedagoških govornikov, so zmožne, spoznati smoter odgoje in pota do njega. Drugi olikanci spoznavajo po svoji umnosti potrebnost soglasja v javnem življenju in krenejo na pravo pot, ko jim gre odgojevati svoje otroke ali vplivati na druge.

Kaj pa ljudstvo, ki nima razvite umnosti? Priprost človek ve marsikaj o živini; pozna razna plemena, ve o njihovih svojstvih in gojitvah. Viničar ali vinogradnik pozna razne vrste trt in vonj raznih vin i. t. d. O človeški duši pa je le malokdo dovolj poučen. Malokdo pozna svojstva človeškega duha. Kdor pa ne pozna svojstev duše, katero je poklican odgojevati, lahko zabrede na krivo pot.

Cenjjeni bralci in bralke! Vem da Vas je mnogokrat objel čut žalosti ko ste opazovali duševne praznote v rečeh otroške odgoje, ko ste opazovali pedagoško nesposobnost tega ali drugega človeka.

Vsakemu človeku pač ugaja, ako ga kdo nagovori prijazno in priljudno. Prijaznost in priljudnost sta menda najlepši in najmočnejši podpornici javnega kakor zasebnega človeku dostojnega občevanja. Pa otroku, učencu ali doraslemu ukazati: «Bodi prijazen in priljuden» ne zadostuje — je le prazen ukaz, velja le za uho, ne za srce in um. Le

dolgotrajna, dosledna in vedna, obenem tudi resnična naravna odgojevalna okolica odgoji otroka prijaznega in priljudnega.

Poglejmo torej v domačo ali sploh v izvenšolsko odgojo. Največji del odgoje se godi po besedi, po govoru. Kako govore roditelji s svojimi gojenci! So kraji, kjer so ljudje vsled različnih razmer navajeni govoriti le v tonu, ki kaže neko stopnjo vedne notrajne razdraženosti. Takšna «permanentna» razdraženost je odgoji do prijaznosti in človekoljubnosti kaj nasprotna, nevarna. Vsakdo bi naj pomislil, da vplivajo besede po svoji kakovosti — neprijaznejš ne more odgojevati do prijaznosti itd.

Že večkrat sem povdarjal, da človek prerad tišči svojo osebo, svojo veljavo in avtoriteto ali ugled v ospredje. Zato tudi vedno naglašja svoj «jaz». Otroci se navadno nagovorijo tako-le: «Kaj sem ti rekel? ti falot ničvredni.» «Ti bom že pokazal! Le pridi mi v roke! Ne boš stopil če ti rečem!» itd. Na takšnih nagovorih vidimo le, da vsled razdraženosti teži naš «jaz» na dan, da pa pogrešamo odgojevalnega in poučnega jedra. Kako to? Človeškemu duhu je naravno, da stremi po uvidenju v razne reči in da brez tega ne spozna lahko prave veljave dotičnih reči. Po osornih nagovorih se zbudi v človeku čut razžalenja, ki se polasti njegove samozavesti.

Osoren nagovor tedaj logično — miselno — stvarno malo prepriča, povzroči največkrat razburnost čutenja, ki je odgoji škodljiva. Pri odgoji ne sme človek vrivati svoje veljave ne svojih interesov, voditi ga smejo le stvarno poučljivi oziri brez vsake refleksije na lastno osebnost. Avtoriteta, ki vedno le žuga in strahuje, privede gojenca zelo lahko do tje, da se njej odteguje. Kdor pa se odteguje avtoriteti drugih, lahko v kratkem postane nasproten, nagajiv, zloben.

Da človek dostikrat svoje pregrehe drugim pripisuje, da torej res na vsak način «sebe» varuje, to lahko opazujemo ob mnogih prilikah. Nekod sem vstopil v hišo boljšega posestnika. Na mizi je bilo pol hleba kruha, zraven pa je ležal dolg krušni nož. Blizu kruha so radi otroci. Menda 1¹/₂ leta star otrok je po stolu ali po klopi priplezal na mizo ter vzel nož v roko. Predno pa sem mogočo nesrečo zamogel zapreči jaz, je stopila kmetica — otrokova mati — v sobo. «Ti, ničvredni žamar, moraš vse v «takah» imeti? — tako zaropota mati nad nedolžnim otrokom ter ga do dobrega naklesti po rokah. Vem, da velika vrsta roditeljev in drugih pritegne takšnemu korenitemu postopanju, češ, da si bo otrok pomnil strah in bol kazni ter da bo nož pustil. Moje mnenje pa je, da je krivda bila na strani matere, četudi je svojo morebiti slučajno neprevidnost prikrivala z ničvrednostjo svojega otroka. Mati ni mislila, da je bilo njeno postopanje proti otroku nedostojno v luči odgoje, akoravno še otrok ni mogel te duševne zmote spoznati in se pokvariti. Dotičnica je sploh rada govorila o strahovalni «brezovci», toda sreče ni imela. Pri hiši je bila vedna

razprtija, vse hudo in robato; celo pes je bil črez — navadno zagrizen. Starejša sinova sta se postavljala staršem po robu, pozneje pa sta bila nadležna tepeža. Pač žalostno životarenje v dolini solz.

Toda čemu nadlegujemo častite bralce in bralke s takimi malenkostmi in vsakdajnostmi? Še več zgledov bom ponujal, ker se mi zde največje važnosti za odgojo. Takšni dogodki so vredni, da o njih premišljuje in pretresuje vsak človek, ker vsak človek kolikor toliko odgojuje. Ako namreč kdo vedno tako nepremišljeno ravna z otroki, postanejo otroci razdražljivi in surovi, ko dobe čut lastne moči. O priljudnosti i. dr. pri takšnih nesrečnežih ni misliti. Če pa hočeš potem robotost gladiti z robotostjo, če lečiš zlo z zlom, storiš veliko pedagoško hibo. Če pa se zavedaš človeštva in se pogovoriš ali pritožiš napram ljudem ter le oprezno spomniš na otroške slabosti, izvirajoče iz očitvidne nedostatnosti domače odgoje, se ti reče: «Predobri ste, nalite mu» Začne so gonja proti tvojemu plemenitemu prepričanju, nadpedagogi radevolje priskočijo ter ti svetujejo, radi otrok se ne jeziti, ampak jih Nekako usmiljenje in sožalje kažejo nekateri, ter želijo tebi v prid in korist preosnovno drž. š. zakona. Pa pomnimo, dragi tovariši, da so otroci nedolžni na sebi, pa prokletstvo življenskih razmer jih ugonobi moralno: če odpravimo prokletstvo razmer, ozdravili bomo otroke; če zaprečimo prokletstvo razmer, so otroci nepokvarjeni, udani gojenci.

Nedolžnih otrok je ves svet. Ne poznajo posestev mej, nesreče ne, ne sreče; skrbi so njim neznane, želodček le jim dela rane. Prilbližno te misli so mi šinile po glavi, ko sem gledal sledeči prizor. Črez 2 leti stara deklica se je oddaljila od hiše. Samozavestna je šla po cesti brez gotovega cilja potovanja. Mati je ravnokar prišla s polja ter je imela opraviti. Ko vidi otroka na cesti, stopi za njim ter pravi: «Kam plaziš, hudimar ničvredni; vidiš, da imam toliko dela in skrbi; zdaj pa naj hodim za teboj?» Pri tem govoru butne slabega otroka v hrbet, da je padel ter si ob kamnu prebil ustnico. Kako neprimerno in nepravilno je bilo to postopanje? Radi takšne malenkosti ni kazalo razdražiti se do tolike jeze. Dveletni otrok pač ne pozna in ne čuti materinih nadlog in skrbi, ne more se ozirati na nje. Vidimo pa zopet, da velja le mati, otrok ne; da je videla mati pregreho na nepravem mestu.

Dokler so otroci mali ter se ne zavedajo krivic, ki jih store ali trpe, bi človek pedagoške hibe preziral. Drugače pa je soditi in ceniti odgojevalno vplivanje, ako se gojenec že vsega zaveda, ako že vse presoja v luči svojega spoznanja. Dovolite, da navedem tukaj slučaj gorostasne odgojne pregrehe.

Nekega dne pridem v vaško gostilno. Na vrtu so sedeli trije pivci, dva kmeta in en čevljar. Pogovarjali so se in bili precej veseli, tudi jaz sem sedel pri sosedni mizi. Črez nekaj časa prikoraka po sadonosniku

deček, ki je bil v 13 letu starosti in učenec v mojem razredu. Ukrene jo naravnost proti mizi, pri kateri je sedel njegov oče. Dostojno pozdravi in reče: «Oče! Mati so me poslali, da bi Vam naj rekel priti domo. Materi je nekaj slabo, prosijo, da bi kupili zemljo za njih.» Pri teh besedah so postale dečkove oči solzne, a očetovo srce ni poznalo strune blagega usmiljenja, njegov duh ni znal brati težav žene na obrazu njenega sinka. «Pojdi, da te ne vidim! Palico, pa ne zemljo zasluži mati! Idi in reči, da bodem prišel, kadar bom hotel priti domo. Pripravite se, polomil vam bodem vse pohištvo.» Opazoval sem dečkov obraz: poteze žalosti, poteze jeze so menjemale na njem. Kdo, cenjeni čitatelji, zamore naslikati odgojevalno moč očetovskih besed v lice sinu! Kdo zamore popisati prevaro, katero je čutil deček, ko je zaslišal iz ust zapravljivega očeta takšne odurne besede proti svoji pridni in skrbni materi! Potrč se je deček vrnil na dom. Kaj je neki sporočil svoji materi?

Gostilničar pa mi je o priliki povedal, da je dotični mož bil že tretji dan v krčmi in delal dolgove itd. Pa dosti o tem. Pomnimo samo, da v tem slučaju oče ni imel vzroka, nastopiti tako surovo proti svojemu sinu, ki je otroško-nedolžno izrekel željo matere. Gotovo bi bilo lepo, ko bi bil oče uvidel duševno stanje svojcev; ko bi pokazal sočutje in usmiljenje ž njimi; ko bi šel domov in potolažil žalost, ki srce mori in duha.

Takšnih dogodkov, takšnih pedagoških zmot in pregreh opazujemo celo v boljših krogih. Hibe pri domači odgoji pa žalibog zavirajo in ovirajo tudi šolsko odgojo. To vemo in čutimo vsi. Kako pa se uspešno branimo odgojnih zaprek, hočemo pokazati v naslednjih razpravah.

Ako hočemo, da postane gojenec vreden, miren, prijazen, stvarno, resno in blagohotno misleč ud človeške družbe, moramo ga odgojevati stvarno, po mirnem, a resnem postopanju ž njim. Opustiti moramo vsako besedo, ki gojenca le draži in žali, nikakor pa ne pouči in ne odgoji na dobro. Res pa je, da je do takšne odgojne sposobnosti treba razun srečnega naravja, precej obširnega znanja o človeški duši in logiškega mišljenja.

Dovolite, cenjeni bralci, da navedem nekaj vzgledov, ob katerih seveda ne bodem trdil, da bi ne bilo drugačno postopanje primernejše ali boljše.

Mladi, povrh zdravi otroci so vihravi in živi po naravi; zaostali, morebiti lačni in bolehavei otroci so apatične sirote. Ne razdraži se torej, dragi gojitelj, če zasačiš otroka, da leti, skače ali stavi «živi hrast». Pazi le na besede, ki ovadijo kakovost otroškega mišljenja; tamkaj popravi z stvarnim in resnim, pa vendar s prijaznim poukom. Recimo, da stopi pred poukom ali v odmoru boj «zdrav» učenec na klop. Pojmovi dostojnega vedenja učencu niso dovolj jasni in trdni; navade šolskega redu pa so le navade, katerih vrednosti otrok ne upošteva v vsakem trenutku, ker mu gre bolj za telesno kretanje kakor za duševno rednost. «Čudno, da stopaš

po klopi! So vendar tla širja in za hojo bolj pripravna, kakor ozke klopi, ki so le za lične zvezke in snažne knjige, ne za prašne noge. Si se pač močno spozabil!» Takšen pouk se mi dozdeva bolj umesten kakor razdraženo in razdražljivo grajanje itd.

«I. I. ne piše naloge» zakliče učenec: «Ali si se prepričal, da I. I. ne piše naloge? Menda se motiš. Meni se zdi, da je I. I. že dosti napisal; morebiti ravno malo počiva, ker je danes pray mnogo delal, doma in v šoli. Njega vsi poznamo in vemo, da zna čas porabiti, vedno pa ne more nikdo delati.» Takšen govor je stvaren, resen in miren ter ne škoduje ne učencu ne učitelju, je poučljiv in prikupljiv celemu razredu. «Ta ne pusti namakati peresa», pritoži se drugi otrok. «Tega pa ne morem misliti, da bi naš pameten I. I. ne vedel, da je tinta za nas vse tukaj. Vendar te ne bo motil pri delu, ko ve, da čas hitro beži in se ne vrača. Torej le čvrsto naprej, imam še Vam nekaj pripovedovati.»

V neki otroški zapletki pride učenec in pravi: «I. I. mi je rekel, da sem osel.» Učitelj poravna reč menda takole: «Ne razburi se dragi! Kar ti je I. I. rekel, ni res. On sam tega ne verjame, saj vendar vidi, da si priden in pameten človek kakor on. V naglici ni mislil da je osel žival, Ti pa človek, ustvarjen po podobi božji kakor on.» Tako postopati je boljše, kakor grajati: «Kaj si ti rekel i. t. d.»

Vemo, da celo dorasli dijaki poiščejo «epiteta ornantia» svojim učiteljem. To se prigodi tudi nam ljudskim učiteljem tembolj, ker živimo med ljudstvom, ki o učitelju ne govori povsod in vsikdar spoštljivo. Ko sem začel pred leti v sedajnem bivališču delovati, me je imenoval slabo odgojen deček «šoštarka». Učenci so najbrž iz raznih motivov ta priimek meni ovadili, češ, da si rešim svojo čast. Častilakomen nisem in nisem nikdar bil, «šoštarka» tudi nisem, zato sem hitro vedel, kako je reagirati na takšne pojave. Učenca sem poklical k tabli, da je napravil račun črevljarja nekemu gospodu. Ko je račun dovršil, nagovoril sem ga približno tako: «Ti pač navadno pravilno misliš, zato si tudi ta črevljarjev račun dobro napravil. Bi li Tvoj oče tudi lahko takšen račun za svoje delo sestavili in komur poslali? Ne, moj oče so viničar, ne znajo delati črevljev i. t. d. Misliš, da znam jaz črevlje delati? Ne znate tega dela ker se ga niste učili. Glej, kako si se motil, ko si rekel učencem, da sem jaz «šoštarka». Črevljar res tudi uči, a on uči obutalo delati, jaz pa brati, pisati, i. t. d. Oba sva sicer učitelja, pa ne oba črevljarja. Bilo bi sicer mogoče da bi tudi jaz poznal črevljarsko delo. Več pa človek ve in zna, boljše je, bolj zamore sebi in drugim pomagati. Ko bi znal jaz črevlje napraviti, napravil bi tudi za tebe par škorenj ter Ti je podaril za tvojo pridnost.»

Deček je sicer priznal, da mi je njegova dorasla, nekoliko slaboumna sestra dala nepristojni priimek.

«Jaz pa ne bom pisal» se je oglasil deček, ko sem dal popoldne pisati povabilno pismo. «Oho! Kako pa to? To pa ni tvoja navada gotovo si že nekoliko utrujen! Mladi ljudje še niso tako krepki in žilavi, prej upešajo, četudi bi radi vedno delali. Par minut potrpi, potem pa se loti naloge. Kdaj pa si vstal danes?» «Vstal sem ob 3. uri, sem preskrbel konje, ker so se oče hoteli zgodaj odpeljati. Potem sem nesel mleko v mesto in sem prišel do šolskega časa domov.» Deček je govoril resnico, prehodil je pred šolo 16 km, ni obedoval in je bil radi telesne utrujenosti nezmožen delati duševno.

Kaj pa bi bilo, ko bi zaropotal učitelj: «Ti ne boš pisal, si len, nagajiv, zloben itd.? Bodem videl»

Takšnih prilik se ponuja v šolskem življenju nepregledna obilica. Vsako priliko je treba mirno in stvarno presoditi. Logiško miselno urejen govor ne draži, ampak prepriča. Ta moment pa je za odgojo, za poznejše življenje gojenca največje veljave.

Tolike in še večje vrednosti je mirno, stvarno, logiško urejeno mišljenje in govorenje pri občevanju med doraslimi. Prepričevalno postopanje je temeljni pogoj pravi avtoriteti, naravnemu ugledu med ljudstvom. Učitelj ne stori dobro, ako se sklicuje na svojo učiteljsko dostojanstvo, na tak način zbudi lahko odpor; nastopi rajši kot naravno in pravno misleč človek, ki ne vriva svojih nazorov radi sebe, ampak radi stvari. Če pride stranka pritožiti se o čem bodi, ne žalimo je s preziranjem, ampak potrudimo se kot olikanci in poznavalci človeških zmot, da se reč poravna stvarno in mirno. Z doslednim, pomirovalnim duhom likamo ljudstvo-človeštvo najbolj.

Pred leti je prišel oče k meni, da bi me oštel radi svojega sina. Ni potrkal na duri, ni se odkril stopivši v sobo. Vedenja se nikjer in nikdar ni učil, toda mu ni bilo zameriti nič. Pritožil se je, da je njegov sin zelo razposajen in hudoben. Pripomnil je tudi, da jaz ne sodim za učiteljsko delo, ker sem «premehek» in «predober». Pri otrocih mora postopati človek ostro, odtrgati razbojniku celo glavo, ako ne uboga. Njegovo mišljenje in čutstvo sem itak že po sinu spoznal. Mirno sem mu torej pritegnil, da bi se storil res konec zlobnosti hudobnih otrok, ko bi jim odtrgali glave. Tega pa nisem mogel pripoznati, da bi moje dobrohotno ravnanje otroka pohujšalo, očetovo surovo strahovanje pa ga boljšalo. Dotični učenec je bil v šoli odnosno miren, doma pa je bil «divji». Posrečilo pa se mi je konečno, pomiriti, prepričati dotičnega moža o resnici prislovice: «Lepa beseda najde lepo mesto.»

Oče je svojega sina le telesno strahoval in mučil, duha njegovega pa ni znal voditi in likati. Pri takšnem postopanju se telesne moči gojenca jačijo na poznejši «pretep», duševne pa hirajo na poznejši pravni propad.

(Dalje prihodnjič.)

RŽ.

(UČNA SLIKA ZA VIŠJO STOPNJO.)

akor trave vobče, je tudi rž prav nezatna rastlina po svoji vnanjščini, ki ne vzbuja posebnega zanimanja. Ali ne samo zato, ker je «živilo naše, naša nada», ampak ker se na njej dajo razložiti marsikatere prikazni rastlin sploh, ako se obravnava snov po biologični metodi, tedaj zasluži večje pozornosti.

Ta učna slika pa se ne bo dala obravnati v eni uri, ampak treba bo o primernem času opazovati in z učenci razpravljati, kar je navedenega v posameznih odlomkih. O rženem cvetu se snov združi v celoto, kakor je ta.

Kaljenje se lahko kmalu spomladi pokaže; sicer pa lahko imaš o vsakem času kaleče rastlinice, ako deneš nekaj zrn v vlažno zemljo cvetličnega lonca in ga postaviš na sonce. Ako se zrna vlagajo večkrat, dobi se več stopinj razvitka, kar je za opazovanje potrebno. Drugo se opazuje na poljskih rastlinah. Pripravi se tudi navadna lupa ter zrnje pšenice, pire, ječmena, ovs, prosa, koruze, riža.

I. V «Očenašu» molimo: «Daj nam danes naš vsakdanji kruh.» Katere rastline nam pa dajo kruh? Kako jih imenujemo skupno? Žito. (Ponekod — ptujsko polje — imenujejo le rž žito.) Katero teh žit pri nas najbolj sejejo?

Ker je rž naše vsakdanje živilo, zato se bomo o njem natančneje učili.

II. A) **Setev, kalitev, obraščanje.** Zimska, jara rž. Pripravljanje njive za setev. Pomen posameznega dela; kako se seje. Od vlage nabreklo rženo zrno se podolgem po brazdi previdno razpolovi. Zrno je obdano s kožo in ima dve polovici. Na enem koncu se pod lupo dobro opazi klica s popkom in koreninico. To se dobro vidi tudi na fižolu. Kalitev se opazuje v cvetličnem loncu. Navadno že drugi dan razpoči kožica in prikaže se koreninica (glavna korenina), ki ima zgoraj na obeh straneh dve majhni nabrekljini; iz teh se razvijejo stranske koreninice, ki jih je čedalje več in narejajo cel šop. (To se opazuje na izruvani odrasli rži.) Izruje se previdno iz lonca rž, ki ima še le kake tri koreninice; kaj se jih drži? Korenine se previdno v vodi izperejo in denejo pod lupo. Na vse strani koreninic strče lasci. Čemu so ti lasci? Oprimeje se zemlje in učvrstijo rastlino, da je veter ne vrže; vlečejo pa tudi iz zemlje živež. Kaj požene iz zemlje navzgor? Kakšno obliko ima klica? Zakaj ima

obliko klina? Da lahko razrije zemljo in pride na svetlo; tako raste tudi koruza. (Fižol, jablane, hruške itd., pa privijejo z zakrivljenim stebelcem iz zemlje, ker lističi so tako nežni, da bi se oškodovali ob trdi zemlji, ako bi rili naprej; stebelce pa je trdnejše in manj občutljivo.) Vzame se v roko kaleče zrno in zmečka. Kaj je v njem? Mlečnata tvarina. Pri bolj odraslih rastlinah pa je zrno prazno, le meh je še ostal. Kam je šla vsebina zrna? Rastlina jo je porabila, predno so začele korenine vleči živež iz zemlje. Primeri kalitev fižola, sadnih dreves! Kaj se drži na vsaki strani iz zemlje pririvšega fižolovega stebelca? Polovica semena. Kakšni postajata ti polovici? Zmiraj manjši in naposled odpadeta kot rjavi, suhi luski. Semena imajo tedaj s seboj zalogo živeža, ki se z njim redi mlada rastlina, dokler si ne more sama pomagati. Korenine rži rastejo precej globoko v zemljo, kjer najdejo dovolj vlage; zato pa zdrži rž tudi v peščeni in suhi zemlji. — Obenem s koreninami rastejo tudi klice. Pri zimski rži neha rast, ko začne zmrzovati, ker brez toplote tudi ni rastlinskega življenja. Splomladi se začne rž po toplem dežju lepo obraščati.

B) Steblo in list. Steblo mora nositi svojo lastno težo, listje in klas; razventega pa še mora zdržati tudi razne neprilike vetrov in vremena. Ko piha veter, dela žito valove, — «klasi rumeni valovje» —, a se ne polomijo; kljubujejo tudi močnim ploham; le kadar švigne po polju «bič iz zrn ledenih zvit», tedaj se lomijo stebela. Ako se potegne klas proti tlom in spusti, švigne steblo kvišku — prožno je. Trdno in prožno pa je steblo, ker je votlo, ima vozle ali kolenca in je zraven tega še obdano od listnih nožnic. Ker nimajo notranji deli stebela skoraj nič zdržati ampak le zunanji (čim dalje proti sredini stebela, tem manj sile trpijo, če se steblo upogiba), zato so nepotrebni: steblo je votlo s tem pa tudi lažje. Pri tem se pa potroši tudi manj snovi, ki pride drugim delom rastline v korist. (Primeri druge votle rastline!) Vozli razdeljujejo votlo steblo v kratke cevi in kratke cevi se ne dajo tako lahko streti kakor dolge. Kje so pa vozli bolj gosti? Zakaj spodaj? Spodnji del mora prenašati večjo težo in trpi največ, če je vetrovno. Kaj pa raste zunaj od vsakega vozla naprej? Odlušči list od stebela! Gre precej težko in tem težje, čim bližje vozla je. Ta del lista, ki oklepa steblo se imenuje listna nožnica. Ko se je listna nožnica odluščila, ogleda se odkriti del stebela; kakšen je? Bled in proti vozlu mehke. (Otroci si delajo iz tega piščali.) Nad vozlom pa je steblo zato mehko in nežno, ker še raste in ravno vsled tega potrebuje podpore in brambe, ki mu jo dajo listna nožnica. Večina rastlin raste na vršiču naprej, rž in druge trave pa od vozlov in ker listi hitreje rastejo kakor steblo, zato ga tudi pokrivajo in varujejo dokler je še nežno. (Na podolžnem prerezu napol odrasle rastline se to lepo vidi.) Ako se je pa zelena bilka strla, da visi navzdol, začne listna nožnica od vozla naprej na spodnji strani hitreje rasti, se vsled

tega stegne in ker gornji del ne raste tako hitro, naredi se koleno, ki zravnava bilko navzgor, da pride do svetlobe in vetra, ki ga je treba za oploditev. To se večkrat opazuje ob robu rženega polja. — Listi sami so trakasti in mahljajo z vetrom. Zato se veter ne more v nje upreti in rastline manj trpe od nevihte. Listna kožica objema steblo tam, kjer se list odceplja in zabranjuje vodi, da ne pride med steblo in listno nožnico, kar bi povzročilo gnitje stebela.

Na nekaterih travah se pa lahko vrežež, ako jih potegneš skozi prste; tudi pri rži se to lahko zgodi. Na listnih roboh in po stebelu se nabira kremenčeva kislina v majhnih zrnih in nareja, da so rastline bolj trdne, pa tudi trde, da jih majhne rastlinojede živali (polži) ne morejo oglodati; ostrega trstja in «šara» se celo govedo ogiblje.

C) Cvet in sad. Vrh bilke zakima klas. Ako se klas osmuče, zapazi se ploščata, semtertje zakrivljena bilka. Na vsakem ovinku stoji dvocvetni klassek. Cvet ima na vnanji strani dve čašni plevi, za tem dve zunanji cvetni plevi z dolgo reso, ki ima navzgor nagnjene kaveljce (resa v ustih!). Za tema sta dve notranji cvetni plevi, ki obdajata nežen cvet kakor škatljica. Vsak cvet ima tri prašnike in plodnico z dvema velikima pernatima brazdama. Oprašenje. Ko se pleve odprejo prikažejo se prašniki, ki vise na dolgih nitkah. (Za cvetenje goden klas se hitro razcvete, če se dene bilka v usta.) Kaj se nareja v prašnikih? Da se cvet oplodi, mora priti prah na pernato brazdo. Kako se to zgodi? Veter zamaje prašnike (tanke dolge nitke!) in iztepe iz njih cvetni prah. (Stresi cvetoči klas!) Prah se vjame na pernato brazdo in obvisi; s tem se plodnica oplodi ali «zrno se zaveže». Zakaj pa nima rž lepih cvetov kakor n. pr. črešnja, jablan, pa tudi ne lepega duha in strdi? Tu oskrbuje oploditev veter (zato velika množina prahu, kakor pri leski), pri črešnji itd. pa žuželke, ki jih vabi cvet s svojo živo barvo vonjem in strdjo.

Ko se je prašenje izvršilo, zapro se spet pleve, da čuvajo nežen sad, ki se je začel razvijati iz plodnice. Zrela zrna so nanizana v štirih podolžnih vrstah, in odpadejo. Kmet pa rž prej požanje, ko je čisto zrela, da ne izgubi preveč zrnja.

D) Pomen rži za človeštvo. Ko je začelo prvotnim prebivalcem, ki so bili lovci in ribiči (tudi pastirji) primanjkovati živeža, morali so misliti na tak živež, ki ne uide in ga tudi tako hitro ne zmanjka kakor divjačine. To je bil rastlinski živež in med tem rž. Postal je poljedelci in s tem se je pa tudi začela omika. Torej zrno, ki se je čedalje bolj plemenitilo iz navadnega travnega semena, daje človeku največjo korist. Iz njega se dela kruh, ki je naš vsakdanji živež in nam nikoli ne preseda. Rž pa obrodi tudi v takih krajih, kjer pšenica več ne uspeva; daleč proti severu in v slabi peščeni zemlji jo najdemo. — Zakaj pa je rženi kruh tako tečen? V kaj je zrno ovito? Pod kožico pa je rumenkasta

plast imenovana «klejevina», proti sredini je bela skrobovina «Klejevina» ima v sebi mnogo beljakovine, in ta je za rast našega telesa neobhodno potrebna. (Glej «Popotnik» 1904, Somatologija v ljudski šoli — Naša živila!) Tako potrebna je pa tudi skrobovina. Pri mlenju se odgrne skorja in «klejevina» kot otrobi, bela skrobovina se pa zdrobi v moko. Ker pa ima klejevina mnogo beljakovine, zato je razvidno, da se z otrobi zavrže najboljši del zrna; čim bolj bel je kruh, tem manj ima redilne vrednosti.

Rž pa nam daje tudi slamo. Kako se uporablja?

III. Kalitev semena. Preživljanje rastlinice, predno dobiva iz zemlje živež. Korenine.

Steblo. Kako se razvija? Zakaj je tako trdno?

Listje. Kakšen pomen ima listna nožnica za steblo? (1., 2., 3.)

Čemu je listna kožica? Kakšen pomen ima kremenčeva kislina za trave?

Cvet. Kako je cvet za oploditev po vetru primerno ustvarjen?

Sad. Pomen rži za človeštvo.

IV. Rž se prišteva k travam. Značaj trav. Steblo je vozlasto in navadno votlo. Listi so trakasti, in imajo listno nožnico in listno kožico. Razcvetje je iz klaskov sestavljen klas ali lat. Cvet obdajajo pleve; prašnikov je navadno troje in po ena plodnica z dvema brazdama. Druga k travam spadajoča žita so: pšenica, pira, ječmen, oves, proso, kuruza in riž.

V. Tej razpravi sledi lahko o primernem času razgovor o žitnih škodljivcih kakor so: poljska pokalica, poljski brzec, ozimne sovke, muren, kobilice, žitni molj in črni žužek; iz raztlinstva bi bilo navesti snetje in rženi rožiček.

Po knjigah se najde tudi nekaj spisov, zadevajočih to snov. (Žitno klasje, Drobní gostje na žitu itd.)

Iz knjižice «Zakaj? — Zato?» pa se lahko porabi sledeča basen. (Str. 14., št. 9.) Zakaj moramo dajati psu kruha in mački mleka?

«Svoje dni je bilo pač prijetno in dobro na svetu. Vsega je bilo več nego dovolj, in malo se je bilo truditi. Kako bi se pa tudi ljudem ne godilo dobro, saj je žitni klas segal od tal do vrha, in vime je krava nosila po vsem trebuhu, od prednjih do zadnjih nog. Trud je bil majhen, vendar so ljudje pridelovali obilo žita, mleka pa so imeli, da niso vedeli kam ž njim. Toda, človek je slaba stvar, ki ne pozabi ničesar rajši nego dobrot in dobrotnikov. Tako so tudi takrat popolnoma pozabili Boga, darovatelja vseh dobrot. Ošabni in prevzetni so bili, plesali so, živeli veselo in razkošno, Boga pa se niso spominjali. Nihče ni več molil, niti posvečeval praznikov in drugih svetih časov. «Kaj bi živeli tako sveto», dejali so, «saj nam ni treba; vsega imamo dovolj; uživajmo, dokler je čas!»

Boga pa ta grda brezbožnost užali tako hudo, da sklene spokoriti nehvaležni rod. Na žitno bilko položi prst in ga vleče, od tal počenši,

vedno dalje in dalje, proti vrhu; pod prstom pa izgine klas. Rekel je pa, da ne prestone vleči, predno ga kdo ne naprosi. Zato je z roko večkrat postal na bilki in se oziral po stvari, ki bi prosila. Kjer je prestal, tam se je prikazala grča (kolence) na stebelu. Že je s prstom blizu vrha, toda nihče ga ne naprosi; le psiček prihiti in reče: «Gospod! Vsaj tako dolg klasiček, kakor je moj jeziček!» Bog ga usliši in od tega časa ima žito le ped dolg klas.

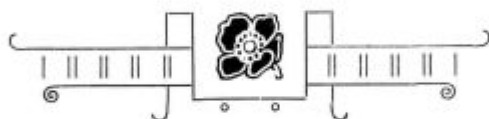
Prav tako vleče tudi po kravi. Takoj pod prstom sé vime osuši. Nihče ga ne naprosi, da bi odjenjal, le mačka pride in pravi: «Gospod! Vsaj toliko vimena ostani, kolikor ga je treba meni in mojim mladičem!»

Bog jo usliši in pusti kravi majhno vime. Tako nam je pes izprosil kruha, mačka pa mleko.»

* * *

Pri sestavi te učne slike sem se posluževal knjige «Schmeil, Lehrbuch der Botanik».

V. Pulko.

IZ I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠE FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Dalje.)

ivčne, duševne in okužne bolezni v šoli. Vzajemnost med učenci in učitelji glede na okužne in živčne bolezni. (Iz francoskega govora Paul de Gendre-a).¹

Šola in razred se data primerjati živemu bitju ali ustroju, čegar posamezni deli tvarjajo celoto in ki vplivajo drug na drugega. Učitelj vpliva nehote na učence z vsem, kar počenja, s svojim značajem in svojimi boleznimi, tudi učenci vplivajo med seboj drug na drugega; vplivajo pa tudi na odgojitelje z raznimi prikaznimi, ki jih opazujemo pri živčnih boleznih.

¹ Primeri točko V. str. 113 v 4. številki «Popotnika». Ur.

A.

S prašanjem gledé na okužbo jetike v šolah so se dotični sloji še le v novejšem času jeli pečati. Profesor Bronardel v Parizu je zasledil, da je petina učiteljev v Parizu in v velikih mestih na Francoskem jetična. Tudi v nekaterih okrajih na deželi ni nič boljše v tem oziru, posebno v istih okrajih, kjer je zdravstvo še na nizki stopinji, kakor n. p. v Bretaniji.

Kako si tolmačimo, da se pri učiteljih jetika nahaja v toliki meri?

Kot glavni vzrok se navaja, da pridejo učitelji v dotiko z jetičnimi otroki. Zdravnika Bernheim in Roblot trdita, da je tretjina otrok ljudskih šol v Parizu jetična ali saj jetiki podvržena. Ni težko, najti vzrok te prikazni v šolah velikih mest. Starši teh otrok so jetični ali alkoholični, ter stanujejo v nezdravih bivališčih, katerim nedostaje zraka in svetlobe.

Šole so prenapoljene, mnogi razredi ne dobivajo dovolj zraka, nahajajo se v ozkih ulicah in nedostaje jim solnčne svetlobe; igrališča so premajhna. Otroci dobe pri svojih starših premalo hrane ali preslabo hrano. Nahajajo se v šolah otroci, katerih pljunec ima bacile. Ti se čestokrat prinesejo na obuvalih s ceste v šolsko sobo; okuženje pospešujejo tudi sline, ako otroci kašljajo ali govorijo, tudi pri uporabi šolskih učil in šolskega orodja. Učenci vzamejo čisto kamenčke, peresnike v usta, ploščice snažijo s slinami, v knjigah listajo s prsti, ki jih oślinijo. Snaženje šolskih sob nikakor ni primerno in povoljno; z metlo se zapraši soba, prah ima bacile. Največ nevarnosti v tem oziru je tedaj, ako se šolska soba pomete zjutraj pred poukom. Drugi vzrok okužbe je, da se morajo učitelji in učenci predolgo muditi v šolski sobi, ki se premalo prezračuje. Po tem takem je zrak pokvarjen, premalo ima kisika preveč ogljikove kisline. Zrak pa ima tudi strupene pline, ki vplivajo neugodno na živčevje in ki pospešujejo razvitek jetike. Tudi drugi vzroki pospešujejo jetiko pri učiteljih. Trudapolno delo učiteljevo, prenapoljeni razredi ugonobijo živčevje, vplivajo pa tudi slabo na dihalo. Bolezni dihal so prav navadne, kajti znano je, da je ta organ človeškega trupla zelo občutljiv. Učitelji v mestih in trgih se poleg šolskega pouka ukvarjajo tudi čisto s privatnim poukom, da si zboljšajo gmotno stanje.

Razven šolskega dela ima učitelj opraviti še pri raznih zborovanjih in sejah in sicer ob prostih dnevih, ne da bi v tem času užival prostega zraku in si krepčal zdravje.

S tem da sprejmejo razne posle v blagor človeštva, so večkrat žrtve svojega blagega namena. Mnogo izmed njih ima stanovanje, ki nikakor ne zadostuje zdravstvenim zahtevam; sobe so premajhne in temne. Skromna plača jim ne dopušča, da bi si omislili tečno hrano. Kmetom in rokodelcem zadostuje sočivje, ljudje ki pa delajo z možgani, se morejo hraniti z mesom. Te neugodne razmere nahajamo posebno pri mladih učiteljih. Ti morajo čestokrat nadomestovati učitelja, ki je jetičen;

stanovati morajo v sobi, v kateri je bival bolnik, spati v njegovi postelji, ne da bi se bila soba dobro desinficirala.

Mladi učitelj se baš v prvem času svojega delovanja premočno trudi in bacili se ga tim prej lotijo.

Nedvomna je okužba učencev po jetičnih učiteljih. Neki jetičen učitelj je okužil pred svojo smrtjo 23 učencev.

V srednjih šolah so razmere gledé učiteljev boljše; a jetika se loti čestokrat učencev, ki se ob času izpitov preveč trudijo in ki uživajo premalo svežega zraka. Katera sredstva pa imamo, da zabranimo širjenje jetike? Prva terjatev je, da se ne namesti noben učitelj, ki je jetičen. Mladiči, ki želé stopiti v učiteljišče, se naj preiskujejo po zdravniku in sicer precej časa pred vstopom. Zdravniki morajo odvracati tudi one, pri katerih se bolezen še le začinja. Vkljub temu se pripeti, da se pokaže bolezen pri kakem gojencu, ki so ga smatrali kot zdravega, še le pozneje.

Treba je, da se učitelji za nekaj časa novič preiskujejo.

Tudi učenci, ki so jetični, se ne smejo sprejemati v šole. Bolezen se često ne kaže, otroci ne kašljajo. Treba bo, nadzorovati učence, da se pride tistim na sled, ki bi mogli okužiti součence in učitelje. Naučni minister je ukazal, naj se priredi zapisnik učencev gledé njihovega zdravja. Strogo se naj gleda na to, da razredi ne bodo prenapoljeni. Sobe naj se snažijo z mokrimi cunjami ali žaganico in vselej na večer. Snažiti morajo odrasli ne pa otroci. Skrbi se naj zato, da bodo učitelji imeli zdrava stanovanja, da se ne preoblagajo z delom in da se jim plača zviša, da ne bodo trpeli pomanjkanja. Učencem, ki se doma slabo hranijo, naj se da v šoli tečna hrana, v posebnih slučajih naj se jim brezplačno daje salo iz kitovih jeter.

Dalje je potrebno, da se učenci kolikor možno gibljejo, zaradi tega naj se priredijo v velikih mestih vrti. Društvo zdravnikov na Francoskem je izreklo svoje mnenje tako-le: «Delovalo se bo proti okužbi najbolje, ako se da učencem in učiteljem priložnost, da se gibljejo v svežem zraku. Po obedu naj bo prosto dve uri; v tem času se učenci igrajo.

Ubogi bolehavei učenci se naj pošiljajo enkrat ali dvakrat v letu v zdravišča, ki so blizu gozdov ali blizu morja. V teh zavodih se naj učenci telesno krepijo.

Bolehavi učitelji se naj opazujejo o pravem času; to je naloga zdravnikov in perijodičnih preiskav. Bolehnemu učitelju se naj olajša delo in da podpora, da si okreпча zdravje. Pošlje se naj v zdravišče. Na Francoskem se deluje na to, da se ustanovijo posebna zdravišča ali sanatoriji, v katerih se naj učitelji telesno krepčajo.

B.

Živčne in duševne bolezni.

Bolezen sv. Vida (Veitstanz) nikakor ne dopušča učencem, obiskovati šolo. Otrok ni sposoben za nikako delo, vračiti se mora doma. Na to

bolezen se nam ni ozirati. Preden pa nastopi ta bolezen, je otrok v šoli raztresen in nesposoben, da bi sledil pouku. Razmišljen otrok se opominja in kaznuje, kar pa pospešuje njegovo nervoznost.

Razširjena je živčna bolezen: trganje mišic in udov. Ni ga otroka v mestih, ki bi ne imel te bolezni v dobi, ko raste. Učitelji ne smejo karati otrok zaradi te prikazni, naznaniti imajo te učence zdravnikom. Ako se trganje mišic močno kaže, se morajo otroci odstraniti iz šole, ker neugodno vplivajo na součence. To trganje se nahaja tudi pri odraslih in odgojiteljnih in je zastarela bolezen izza mladine.

Božjast (Epilepsie) se nikakor ne strinja z učiteljevim poklicom. Tudi tedaj, ako se ta bolezen ne kaže v prehudi obliki, ako se kaže v omotici in raztresenosti, ne sme učitelj ostati v šoli. Znakom te bolezni se pride prav težko na sled, tako jih morda tudi zdravnik, ki je preiskoval gojenca, ni našel.

Maternica (Hysterie) je pri ženskem spolu navadna bolezen; prišli bi v zadrego, ako bi hoteli vse gojenke, pri katerih se opazujejo znamenja te bolezni, odstraniti iz dekliških zavodov.

Učiteljice, pri katerih je bolezen napredovala, ki izgubijo zavest in se jih prime božjast, ne smejo ostati v službi, ker bi ti pojavi slabo vplivali na mladino. Pri materničavih osebah se kažejo tudi npravstvene napake, laž, gizdavost, ljubosumnost, prepirljivost itd. Naravno je, da take osebe slabo vplivajo na mladino, ki jim je izročena.

Materničavi otroki so za součence velika nevarnost; ker so udani laži in zvijačam, se tudi součenci privadijo tem napakam.

Učitelji morajo take učence strogo nadzorovati in jih naj ne posadé k nepremišljenim otrokom.

Med živčnimi boleznimi so za nas zanimive iste, ki izvirajo iz učiteljskega poklica. Nahajajo se učitelji, ki so pričeli svoje delovanje popolnoma zdravi; v teku nekaj let pa so postali bolni na živcih in njih stanje se shujša od leta do leta. Znano je, koliko truda stane delo učiteljevo, zlasti ako so razredi prenapoljeni. Tvarina, ki jo imajo predelati, je ogromna; posebno ob času izpitov je preobilo dela. Učitelji ne pomislijo, da bi bilo umestno, štediti moči učencev in svoje moči; krivo je včasih v tem oziru samoljubje učiteljevo, pri povoljnih uspehih mladine si sami pridobé slave. V takih slučajih je treba opozoriti učitelje, da je njihova naloga, brzdati učence in ne jih spodbujati; naj pomislijo, da je treba vsakemu bitju določenega časa za počitek.

Včasih izvirajo živčne bolezni učiteljev tudi iz vnanjih vzrokov: v svoji obitelji nimajo prijetne ure, pomrli so jim otroci, revščina in beda jih tare.

Učitelj more tudi s svojim značajem neugodno vplivati na učence. Ta se raztogoti zavljo vsake malenkosti nad učenci, razsaja in zmerja

otroke. Nahajajo se učitelji, ki so tako malenkostni in občutljivi, da svoje učence vedno trpinčijo z zbadljivimi besedami. To so prikazni, ki izvirajo iz bolehnosti; učenci smatrajo svoje učitelje kot sovražnike in si domišljujejo, da jih ti preganjajo. Posledica je, da se učenci res spuntajo proti učitelju.

Drugi učitelj, ki pri svoji obitelji ne najde sreče, postane čemerem; pride v razred besen in učenci morajo mnogo trpeti.

V nasprotju s takim učiteljem je isti, ki je predober in prevljuđen s svojimi učenci. Pripoveduje jim razne tajnosti iz svojega življenja, kar povzročuje pri mladini smeh.

Melanholičen učitelj slabo vpliva na gojence. Leyges, naučni minister na Francoskem, je v svoji knjigi «L'école et la vie» z ozirom na takega odgojitelja izrekel to-le: «Šola ni kraj kazni in prognanstva. V šoli je treba buditi življenje, zatirati žalost; nič ne vpliva bolje na učence v npravstvenem oziru nego veselost, nič ne prinaša več koristi nego delo, ki se opravlja z veseljem in zadovoljnostjo.»

Kakšna sredstva imamo, da zabranimo te bolezni pri učiteljih in učencih? Gojenci, ki imajo živčne bolezni, se ne sprejmejo v šolo. Skrbi se naj zato, da učitelji ne bodo delali prenaporno, naj se jim da priložnost, da si krepijo telesno zdravje.

Gledé na učence bo treba učno tvarino krčiti in kolikor možno zboljšati učno metodo. V času izpitov je treba še bolje paziti na zdravje učencev. Da se pride okužnim in živčnim boleznim na sled, mora skrbeti šolski zdravnik, ki je nekak potreben regulator ustroja, kakor smemo imenovati razred in šolo.

* * *

Največ zanimivivega gradiva se je predelalo v sedmerih pozameznih skupinah, ki so — kakor že rečeno — imela istočasno svoje seje. Začnimo s skupino

A. Higijena šolskih poslopij.

VII.

O orijentaciji šolskih poslopij.

O tem je predaval dr. med. Erismann F. iz Züricha o sledečih stavkih:

1. Šolska soba stavi na dnevno razsvetljava vse druge zahteve nego stanovališča.

2. Dočim si za stanovalnico želimo neposredno insolacijo, je ista za šolsko sobo manj ugodna.

3. Iz občnega higijeničnega stališča se zahteva, da naj v prostore, v katerih se ljudje delj časa nahajajo, včasih neposredno prihajajo solčni

žarki. Z ozirom na šolo je ono zahtevo spremeniti v tem smislu, da mora biti med poukom neposredna insolacija izključena. Tu zahtevamo enakomerno razsvetljavo.

4. Enakomerna razsvetljava učencem namenjenih prostorov je nemo-goča v sobi, ki je od solnca razsvetljena. Doseže se le potem, ako je soba samo z difusno dnevno svetlobo razsvetljena. Zadnja vpliva dobro-dejno na oko, dočim so veliki svetlobni kontrasti v solčni sobi nadležni in škodljivi.

5. Z zagrinjali i. t. d. ne moremo uspešno odpraviti škode, ki jo povzroča neposredna insolacija na učencem namenjene prostore v šolski sobi.

6. Tudi difusna dnevna svetloba nam osigura pod ugodnimi razme-rami (prava konstrukcija in velikost oken, prosta lega poslopja, svetle barve sten i. t. d.) celo v meglenih dneh dovoljno razsvetljavo prostorov za učence.

7. V spomladi in po leti se solnčne sobe močno ogrejejo, kar ima tudi nedostatke za šolske otroke.

8. Iz navedenih vzrokov ima orijentacija šolskih sob v se-vernem smeri (s, svz, sz) prednost pred vsemi drugimi. Ventilacija in kurjava zahtevajo pri tem poseben ozir. Tudi krajevne razmere utegnejo opravičiti odklonitev tega načela.

V debati, katere so se udeležili dr. Kotelmann, očesni zdravnik v Hamburgu, dr. Schneider, očesni zdravnik v Monakovem, dr. Blasins, prof. v Braunschweigu, Fr. Dörr, ravnatelj v Frankfurtu o. M., O. Prashak, ravnatelj v Celju, J. Thiel, učitelj v Lebensheimu, K. Rehorst, mestni stav-benski nadzornik v Halle na S., se je pokazalo, da je bila večina go-vornikov za **južnovzhodno lego**. Po nekaterih krajih so dali v notranja okna šolskih sob medle šipe ali pa «ornamentglas». Neumestno bi bilo vsekakor, ako bi se radi lege stavbišča odklonila severna smer samo radi — šablone.

VIII.

Prevozni paviljoni kot šolski prostori bodočnosti.

O tem vprašanju je govoril H. Th. Math. Mayer iz Hamburga, trdeč v uvodu, da je šolske paviljone ustanovila šolska sila ali potreba. To se pripeti zlasli v velikih mestih, kjer se v posameznih okrajih ali delih mesta lahko v kratkem času spremene šolske razmere, da ostanejo sto-tine otrok brez pouka ali ga vsaj dobe v nezadostni meri. Le pomislimo, ako se preloži večje tovarniško podjetje v drug kraj, ali ako se velik kompleks stavbišč po zadrugah, velikih podjetnikih ali stavbenih konzorcijih zazida, nastanejo silne zapreke šolskemu pouku vsled pomanjkanja šolskih prostorov. V takem neprijetnem položaju se pomaga le s provizoričnimi šol-skimi stavbami.

Primerjaje «šolske kasarne s šolskimi paviljoni» najde sledeče razlike:

1. V šolskih kasarnah so prostori, namenjeni za počitek, več ali manj predaleč oddaljeni od prostorov, namenjenih za pouk. Izpraznjenje šolskega poslopja v začetku odmora in vrnitev v razrede zahteva pri najboljši disciplini na mnogorazredni šoli nad polovico časa, ki je bil namenjen za počitek.

Pri šolskem paviljonu, ki ima v pritličju 2 razreda po 48 otrok in 3 m širok hodnik za obešanje obleke, dospejo vsi otroci v 15—30 sekundah na igrališče. Isti čas tudi zadostuje, ko se po počitku povrnejo v razrede. Trinadstropno šolsko poslopje skrči otrokom čas, počitku namenjen za 53'30/0, paviljon le za 6'60/0.

2. Stavba hodnikov ali šolska kasarna prisili v vsakem odmoru, kakor tudi v začetku in ob koncu pouka 700—800 otrok (15 razredov), da se v 3 do 4 nadstropnem, prašnatem stopnišču zadržujejo 4—5 minut, ter spravi vsak dan vse, kar je nehygieničnega, po 6 do 7 krat na tesnem prostoru skupaj, s čimer se pomnoži nevarnost okuženja.

Šolski paviljon nima stopnišča in samo 5 m širok hodnik, katerega 96 otrok v nekaj sekundah prehodi.

3. Snaženje večnadstropnih šolskih poslopij je težavno. Prah mora preiti več nadstropij, predno ga napravimo neškodljivega.

Vsak del šolskega paviljona je od šolskega dvorišča oddaljen le nekaj metrov (nikdar čez 14!); zato ga je lahko osnažiti in čednega ohraniti.

4. Šolske kasarne lahko škodujejo učencem na telesu ali življenju ob požaru ali v slučajih, ko nastane velik strah (panika). Težko bi se spravilo 800 otrok iz gorečega poslopja čez ene stopnice tako, da bi se ne primerile vsakojake nezgode.

V pritličnem paviljonu, ki ima za 96 otrok 16 izhodov (14 oken in 2 dvojnatih vrat) na prosto, je vsaka nevarnost izključena.

Kakor pri vseh šolskih stavbah sploh, tako igra pri naročilu paviljonov veliko in odločilno vlogo — denar. Zato je nadaljno izvajanje zelo umestno, namreč: pedagog in higienik naj bi po svojem znanju in znanosti določila, kaj se zidati **mora**, stavbeniku pa je poverjeno, da pokaže, kaj **zna**. Žal, da v teh zadevah odločuje mož, ki o vsem najmanj zna, namreč — **denarničar**.

Govornik zahteva od bodočih šolskih poslopij, da se stavijo iz lahkega in cenenege gradiva na ta način, da se šola lahko z malimi stroški premesti drugam.

Od raznih sistemov priporoča Doecker-jeve paviljone, katere izdeluje akcijska družba Christoph & Unmack v Niesky v Oberlausitz. Od 29. marca 1899 do 5. marca 1904 je izdelala 56 šolskih paviljonov za

96 razredov. Ti paviljoni se dado zelo naglo razdejati. Tako za razdejanje paviljona s 4 razredi, učiteljsko sobo s predvoriščem in straniščem za učitelja niso rabili niti 24 ur.

V diskusiji k temu govoru povdarja prof. dr. R. Blasius, da soglaša z govornikom, ker so se taki paviljoni v vojvodini Braunschweig dobro obnesli, samo ne ve, ali se po zimi dado prostori v njih dobro segreti. H. Erlwein, mestni stavbeni svetnik v Bambergu, meni, da so izvajanja idealna, ali v večjih in tudi srednjih mestih neizvedljiva: 1. radi stavbišča in 2. radi denarja. Zlasti je v mestu težko najti primeren prostor v središču dotičnega šolskega okoliša. Predavatelj stoji na idejalnih tleh, ne pa na realnih. Najboljša bode sredina med njegovimi zahtevami in previlikimi stavbami kasern s 50 razredi, namreč zgradba skupin, v katere se spravi življenje in estetika, svetloba in zrak, kjer bi pa tudi soglašale zahteve higijenika, umetnika in tehnika z onimi denarničarja. P. J. Thiel, učitelj v Lebensheimu opozarja, da smo na koncu stavb kasern in ob začetku stavb za posamezne rodbine, kar se vidi na stanovanjih delavcev starega in mladega Kruppa. Pri zadnjem ima vsak delavec svoj paviljon. To hočemo tudi mi učitelji in otroci. G. Schaumann, mestni svetnik v Frankfurtu na M. naznani, da se tamošnje barake dado po zimi dobro kuriti.

Opozorjava še na obširnejši spis Mayera «Die Schulstätten der Zukunft», ki se dobi pri Leopoldu Voß v Hamburgu.

IX.

Novе šolske stavbe mesta Budimpešte.

Iz tega predavanja Armina Hegedisa, arhitekta iz Budimpešte, hočeva navesti le nekaj značilnejših mest. Pri vsaki stavbi novega šolskega poslopja v Budimpešti se posvetujejo skupno učitelj, zdravnik in arhitekt ne le o občnih pravilih in normah, nego še specijelno o razmerah posamezne zgradbe.

V dobi šolske obveznosti je zahtevati največjih žrtev od države in mest, saj so to žrtve, ki donašajo bogati sad. Temelj blagostanju, bogastvu, slavi in moči države ter mest polaga se v dobrih šolah.

Od leta 1883. je izdalo mesto za zgradbo novih šol okroglo 25 milijonov kron.

Pri uravnavi novejših delov mesta se skrbi, da se povsod rezervirajo ugodno ležeča in dovolj velika stavbišča za šole.

Te šole imajo velika igrališča in v vrtih se praktično poučuje kmetijstvo. V lepih dnevih se posamezni razredi poučujejo na vrtu pod senčnatimi drevesi. Otroci se vadijo v raznih panogah specijelne ogrske domače industrije. Take šole imajo vse, kar zahtevamo od njih radi

proste lege, svežega zraka, dovolj prostora za prosto kretanje; večinoma imajo le eno nadstropje ter 12 do 16 učnih sob.

Opuščajoč opis šol iz tehniškega stališča omeniti je še, da v oblikah posameznega pohištva posnemajo kmetske ogrske narodne motive.

Za otroke delavcev imajo zavetišča, kjer se otroci pod nadzorstvom učiteljev od 7. ure zjutraj do 6. ure zvečer uče, igrajo in opravljajo rokotvorna dela.¹ Leta 1904 je pohajalo omenjena zavetišča 60.000 otrok.

Tudi se gleda mnogo na zunanjo arhitektonično izrazitost in notranjo lepšavo šolskih poslopij, ki naj svoj mirni značaj obdržeč, vendar kažejo, prijazno in prikupljivo zunanost, da se ni treba brezskrbnemu šolskemu otroku z bojaznijo bližati golemu zapornemu posloplju, ampak da se s ponosom in ljubeznijo ozira na svoje, tudi zunanje prijetno šolsko poslopje.

Vsaka podrobnost šolskega poslopja naj vpliva oplemenitujoče na dušo in srce učenčevu. Potem se vsak zaveda, da ne vstopi v temni zapor okovanih misli in mrzlih teorij, ampak v svetišče pravega znanja in pristnega človekoljublja.

X.

Zdravstvena vrednost nizko temperiranih kuril (Heizkörper) za šolske sobe.

O tem vprašanju je z ozirom na čistost zraka in ogrevanja šolskih sob napravil mnogo poskusov H. Chr. Nußbaum, profesor na tehnični visoki šoli v Hanovru, ki je na podlagi istih ter drugih izkušenj prišel do sledečih zaključkov:

1. Zrak naj sodrži čim manj prahu; ali v sedanjih razmerah se ne bode posrečilo istega popolnoma ali deloma odstraniti. Na obuvalu nosijo otroci vedno mnogo nesnage iz ceste in dvorišča v šolske sobe. A tudi denarna sredstva za snaženje šolskih sob so prepičla, da bi se dosegel ta smoter. Dragocena cedila za dovajani sveži zrak so le potem umestna, ako se dovajani sveži zrak redoma ali slučajno pokvarja. Poprej bi se zmanjšal prah z zameno obuvala.

2. Radi tega moramo napraviti že nahajajoči se prah neškodljiv s tem, da ga odvrčamo od dihanja ter zabranimo razkrojitev organskih delov prahu. Prvo je tem težje, ker otroci s svojim živahnim kretanjem med odmorom zopet razpršijo že se sesedli prah. Na mnogih krajih skušajo to zlo zatreti s tem, da pomažejo pod z neposušljivim se oljem. Inače je skrbeti za to, da se po odmoru zopet ulegli prah ne vzdigne

¹ Enako zavetišče sva videla v Pragi. Čehi je nazivajo «utulka». Ali bi uvedba istih ne bila tudi pri nas na mnogih krajih potrebna?

vsled močnega zračnega gibanja. Velikega pomena so v tem oziru nizko in enakomerno temperirana kurila z veliko ploskovno površino. Sigurno zabranijo razkrojitev prahu.

3. Zabraniti se mora onečistenje zraka, ki nastane po dihanju učencev. To se najložje doseže, ako se vedno dovaja primerna množina svežega zraka, med odmorom pa preprih prenovi zrak ter po odhodu iz sobe odnese vzdigajoč se prah.

Napačno bi tudi bilo, ako bi se dovajan sveži zrak umetno omočil v šolski sobi, kar škoduje.

4. Potrebujemo se takšne kurilne priprave, da se vsa površina kurilnega aparata (peč) lahko poljubno visoko in enakomerno segreje, da je tedaj zgoraj in spodaj približno enaka temperatura, da se nadalje za vsak posamezni slučaj določljiva temperatura — po mojem mnenju 70° C — ne more prekoračiti in da se ta temperatura uravnava avtomatično, neodvisno od lokalne kuritve.

Ako primerjamo te 4 omenjene zahteve z osrednimi kuritvami (Centralheizung), ki so doslej običajne v šolskih poslopih, tedaj se kaže:

A. Zračna kurjava (Luftheizung).

Kaloriferjeve zračne kurjave navzlic njenim nizkim stroškom naprave ni vobče priporočati, ker je toplota kuril previsoka, da bi dovajala zrak, v katerem se ne razkrajajo organični deli prahu. Toplina zraka, ki se izteka v šolsko sobo, je navadno višja, nego je zdravju primerna.

Zračne kurjave z malim pritiskom pare ali s toplo vodo so zelo dragocene, ako služijo samo za prevetrovanje zraku, a so tudi v poslovanju zelo drage. Iz zdravstvenega stališča imajo pa prednost tedaj, ako je dovajajoči zrak prost plinove in prašnate nesnage ali se istih oprasti in ako se toplota kuril ne more povzdigniti čez zgoraj navedeno najvišjo mero.

B. Kurjava z malim pritiskom tople vode.

Tudi ta kurilni sistem je v napravi sicer drag, vendar je vobče iz zdravstvenega stališča primeren. Kot edino pomanjkljivost je označiti to, da je na kurilih v gornjih in spodnjih delih različna toplota.

Tudi vpeljava bolj naglega kroženja vode ni v tem smislu nič dosegla, samo visoka cena kurjave s toplo vodo se je nekoliko znižala.

C. Kurjava z malim pritiskom pare.

Ta način kurjave je cen, a ima vobče ono hibo, da se kurilne ploskve v polnem delovanju kuritve enakomerno na parno toplino segrejejo, dočim se pri manjšem delovanju en del kuril, in sicer ali spodnji ali postranski napolni z zrakom, ki se ohladi na sobno toplino, vse drugo kurilno telo

pa ostane segreto na polno parno toplino, kar je iz zgoraj navedenih vzrokov iz higijeničnega stališča škodljivo ali neprimerno.

Nekaj let sem imamo takšne kuritve, da se kurila ne segrevajo samo s paro, ampak z mešanico pare in zraka. Uravnava njih najvišje topline se odnosno vremenskim razmeram vrši neposredno od kotla naenkrat za vse prostore.

O tej kakovosti kuritve, tako zvano prevaljanje zraka (Luftumwälzungsverfahren), se je dognal boj raznih mnenj v «Gesundheits-Ingenieur» (letnik 1903). Konečno so prejšnji nasprotniki tega sistema pripoznali, da se pri istem po premeni parnega pritiska dejansko doseže vsaka poljubna toplina do razne poljubne najvišje mere, in da se osrednje uravnavanje do kotla ali v potrebi od redukcijskih aparatov parnega pritiska da teoretično in praktično ravno tako dobro izvršiti kakor pri kuritvi z malim pritiskom tople vode.

Ta novi sistem odgovarja vsekakor mojim v stavku 4 omenjenim zahtevam o šolski kuritvi ter je v stroških naprave proti kuritvi s toplo vodo ceneji.

Način zračnega prevaljanja kaže v osredni kuritvi velik napredek in je vreden vsega upoštevanja.

Doslej znani nedostatki osredne kuritve bodo izginili, kadar se bodo uporabljala izključno velika, nizko temperirana kurila (Heizkörper), kadar se bode uravnavała toplinska stopnja prostornega zraka primerno razmeram, izvirajočim po osredni kuritvi, to je nekaj nižje nego doslej, da se zniža prevečno nasičenje zraka po vodni pari.

PEDAGOŠKI UTRINKI.

IV. ŠEGA.

d) Šole za povzdigo posameznih gospodarskih strok.

V tem oziru nismo Slovenci nič na boljšem.

1. Obrtna izobraževališča: C. kr. drž. obrtnih šol je vse polno v nemških in čeških deželah, seveda nemških in čeških. Tudi Trst ima laško od l. 1887/88. — Slovenci nimajo niti ene. C. kr. splošno državno rokodelsko šolo ima sicer Celovec od l. 1889., a ta je nemška.

Glede strokovnih šol za posamezne obrti imamo vsaj nekaj, dasi prav za prav zelo malo. Imamo štiri c. kr. strokovne šole za kleknanje čipek s slovenskim učnim jezikom in sicer: v Idriji (na Kranjskem), v Dol. Otlici, v Čepovanu in Bovcu (na Primorskem). — Vendar ni natančno razvidno, kako so te šole urejene v jezikovnem oziru. O idrijski šoli smo našli v «D. Kalender f. Krain u. d. Küstenland» za l. 1905., str. 201., da ima 3 letnike, in sicer I. in II. slovenski, III. pa nemški! Torej spet ta nesrečni utrakvizem, ki tako mori naš narod že po šolah ter onemogočuje vsak narodni razvoj!

2. Strokovne šole za obdelovanje leša in kamna. Štajerska ima po eno takšno šolo v Aussee-ju in Bruku, — na Spodnjem (slovenskem) Štajerskem ni nobene; Koroška jo ima v Beljaku z nemškim učnim jezikom. Kranjska ima dve: eno v Kočevju: «K. k. Fachschule für Holzbearbeitung» samonemško. Zakaj pa ta šola ni dvojezična? — Torej peščica nemcev ima v slovenski deželi pravico do samonemške šole, pol milijona Slovencev pa ne do samoslovenske! — Kajti druga takšna šola «C. kr. umet.-strokovna šola» v Ljubljani je dvojezična, in sicer: «učni jezik slovenski, v zadnjih letnikih samo nemški», se glasi v uradni knjigi.

Primorska ima v Marjanu laško «c. kr. strokovno šolo za mizarstvo» in strokovni šoli za pletenje košaric v Foljanu in Žagi, pri katerih učni jezik ni povedan. — (Ali sta slovenski?)

3. Strokovne šole za kovinsko obrt. Koroško ima dve: nemško «K. k. Fachschule für Gewehrindustrie» v Borovljah in nemško «K. k. maschinengewerbliche Fachschule» v Celovcu, torej obe na slovenski zemlji, a vkljub temu za slovenščino v njih ni nobenega kotička! —

Ako torej pregledamo vse obrtno šolstvo na Slovenskem, imamo v resnici slovenskega — skoraj nič!

Posledice temu!

Prvič se Slovenci strokovno sploh ne izšolajo, ali pa se izšolajo v tujščini ter se na ta način svojemu narodu odtujujejo, — da, premnogokrat postanejo celo najhujši sovražniki svojega naroda.

Drugič: vsa boljša mesta po različnih tovarnah po Slovenskem dobe ne-Slovenci; domačini — Slovenci kot manj izobraženi pa se mo-

rajo zadovoljiti z najnižjim zaslužkom ter ostanejo s svojo popačeno in s tujščino pomešano slovenščino nekako inferijorni.

Tretjič: slovenščina gineva vedno bolj in bolj kot strokovno občevalni jezik naših obrtnikov ter obubožava vsled izmiranja strokovno obrtnih izrazov.

Namen vsemu temu polovičarskemu početju je germanizacija slovenskega naroda!

Ne trpi pa vsled tega samo slovenščina kot taka, marveč tudi splošna izobrazba slovenskega ljudstva. Da to — ne tujcem, marveč samim sebi dokažemo, se vsi o tem prepričamo ter iz tega spoznanja črpamo novih moči za pametno in uspešno skupno narodno delo: zberimo po možnosti po vseh šolskih okoliših sledeče statistično gradivo, recimo 15 ali 20 let nazaj:

Koliko učencev je pohajalo gotovo šolo?

Koliko jih je ostalo doma?

Koliko se jih je šlo na Nemško dalje nemščino učiti?

(Koliko jih je študiralo in dokončalo študije?) — Kaj so danes eni in drugi, kakšna je njihova izobrazba na sploh, — ter v slovenščini in nemščini posebej?

Težavno bode to delo in ne morem pričakovati, da bi se dovršilo za vse slovensko ozemlje. A če se dovrši vsaj za 30 različnih in teritorijalno raztresenih šol. okolišev, bode dovolj gradiva za presojanje tega, koliko so vredne današnje ljudske šole za narod slovenski v posameznih deželah.

Da se slika spopolni, je želeti, da nam podajo statistiko tudi sodišča po Slovenskem: za različne prestopke, hudodelstva, koliko jih pride na domačine: — na moške, na ženske, — v posameznih okrajih? Kakšna je delikventov izobrazba: splošna, jezikovna? Dalje podobna statistika iz jetnišnic!

To vse je ogromno delo, in eden ali dva mu nista kos. Treba je, da se ga lotimo vsi, ki še gojimo vsaj nekaj upanja, da tudi za slovenski narod še ni vse izgubljeno, še ni prepozno, si zagotoviti bodočnost, boljšo od sedanjosti.

Zgoditi se pa mora poslednje edino na temeljitem in resničnem spoznavanju samega sebe; a storiti to more in **mora slovenski narod sam**, zaupajoč edino v Boga in v sebe, ter razvijajoč pri tem **vse svoje moči**.

In ako res hočemo ostati na božji zemlji še nadalje kot narod slovenski, je potreba, da začnemo s preustrojitvijo vsega našega šolstva v jezikovnem oziru. A tu moramo biti **vsí, kar nas je rodila slovenska mati**, brez ozira na kronovine in različna osebna naziranja — na svojem mestu: vsi moramo **združiti** svoje moči v dosego tega velikega smotra, upoštevajoči lepe besede, ki jih je govoril prof. Suesß 28. sušca 1893. ob grobu Fischhofa: «Najmlajši narod nikdar ne pozabi, da je narod, ki nima plemenitih **skupnih** smotrov, revnejši kot srce, ki ne pozna ljubezni, revnejši kot vrt, ki ga nikdar ne obsije solnce. Kajti le to so sijajni, častni in slavni dnevi v vrveči zgodovini kakega ljudstva, ko se milijoni združijo v dosego kakšne velike in plemenite naloge, — in to so

dnevi ponižanja, kadar je narod razdvojen in njegovi deli (stranke) gredo vsak za svojim posebnim smotrom, ali pa celo za svojim posebnim dobičkom: to je pot v novo sužnjost!»

CVIII.

Pruska socialna demokracija je zborovala meseca decembra 1904 v Berlinu. Značilno je to zborovanje iz dveh ozirov in sicer:

1. Sprejela je radi šolstva sledeče predloge:

a) Ločitev cerkve in šole. Duhovništvu se odvzame ves vpliv na šolstvo, verski pouk se odstrani iz šolskih predmetov. Verski pouk je privatna stvar onih starišev, ki žele, da se njih deca uči tega predmeta.

b) Edinstveni šolski pouk za vso mladino, ki je podvržena šolski obveznosti. Pouk bodi brezplačen kakor naj bodo vsi učni pripomočki brezplačni. Število otrok posameznih razredov se skrči tako, da učitelj zamore doseči dobre uspehe. Učiteljstvu temeljitejo izobrazbo in boljšo plačo. —

c) Šolski prostori kakor tudi učila odgovarjajo naj higijeničnim zahtevam.

d) Revni učenci naj dobivajo hrano in obleko.

2. Jako ostro sta prijemala delegata iz Nemške Sleške in Šlezvika nemškega prusko vlado, ker tako kruto, naravnost brutalno nastopa proti drugim narodnostim. Sprejeta je bila resolucija, da bodi ljudska šola torišče pametni ljudski vzgoji, ne pa torišče germanizaciji.

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Slovenska Šolska Matica je za leto 1904 izdala troje knjig in sicer: Pedagoški Letopis, IV. zvezek; Realna knjižnica, I. del, 4. snopič «Zgodovinska učna snov» (spisuje prof. Apih);

Učne slike k ljudskošolskim berilom.

Pravzaprav bi to moralo biti nepotrebno, v pedagoškem listu naštevati knjige Šolske Maticе, moralo bi namreč biti izključeno, da bi čitalec «Popotnika» ne bil zajedno član našega šolsko-književnega društva.

Iz istega vzroka ne maram prepisovati kazala vsebine na pr. Pedagoškega Letopisa, pač pa hočem povedati par besed o vsebini sami.

Kakor v prejšnjih Letopisih nahajamo tudi v letošnjem zgodovino metodike nekaterih predmetov (verouk, zgodovina, nazorni pouk, prostoročno risanje, petje). Tu je prikazan zgodovinski razvoj didaktičnega

mišljenja o njih ter je navedena dotična literatura, oboje nemško (le prof. Kržič se v svoji razpravi o verouku obširneje bavi tudi s slovensko književnostjo). Ne dvomim, vse to pride prav Matičarjem, ker so obširna nemška zgodovinsko-metodična dela večini nepristopna in ker je tudi za strokovnjaka pregled novejšje literature njegovega predmeta vedno velike vrednosti. Vem tudi, da je notranji razvoj didaktike vsled našega zemljepisnega položaja in kulturne prošlosti za nas nemški, ipak sem trdno uverjen, da bi se vsak tak spis moral neprestano ozirati na to, koliko se je oni razvoj zrcalil v našem starem šolskem knjižtvu; nič ne škodi, če se pri tem pokaže naša odvisnost; resnico je treba iskati in dokazati, ker le ona nam pomaga priti iz zlega na boljše in kaže našim sramotilcem, kaj so oni kot gospodarji naši storili iz nas. Kako hvaležna naloga bi n. pr. bila, pokazati, kolike in katere zgodovine je bilo v dosedanjih naših čitankah (izza 18. veka), koliko in kakšnega zemljepisja! Ob taki razpravi bi po vsej priliki prišli do zaključka, da nismo spoznavali sebe in zato tudi nismo poznali in razumeli sveta.

Vsaka taka razprava pa bi bila zajedno dobro došla monografija za pragmatično zgodovino slovenskega naroda. Čimveč bi zahtevala samostalnega truda, tem večja in trajnejša bi bila njena slava in veljava.

V prilikah, v kakoršnih smo, je umljivo, da je navedena novejša literatura nemška in slovenska; to moramo razumeti iz naše minulosti, ali v interesu naše bodočnosti je le preopravičena želja, da bi nas izvestitelji uvajali tudi v dotične slovanske literature; zakaj o teh se nam izvečine niti ne sanja. In vendar je umestno vprašanje, je-li se absolutno uveljavljanje nemške pedagogike zlega s slovanskim značajem; tako vprašanje se vsiluje človeku tembolj, ker vidimo, da n. pr. Francozi ne jahajo tolikega formalizma pri podajanju elementarnih znanosti, kakor je čitanje in pisanje, in vendar so si vzgojili duhove prve vrste in dali svojim duševnim proizvodom prednost osobite jasnosti in preglednosti.

Za slovanstvo v naši pedagogiki nam bo treba še posebne organizacije in delitve dela. Brez tega bodo vsi taki nasveti ostali le pia desideria.

Dobrodošlico je pripravil g. dr. Bezjak za vsakogar, ki bi hotel z njim razpravljati o «Kernovi teoriji in o nekaterih drugih slovniških vprašanjih». Zagotavljam Vas, da mu ne bode žal, kdor se odzove pozivu Bezjakovemu; rad bo z njim po končani razpravi pil tudi šentjanževca, zavedajoč se, da poset ni bil prazen čas.

Predmet, ki ga razpravlja g. dr. Bezjak, po vsem svojem značaju seže v področje srednje šole in bi se z njim direktno okoristili srednješolski učitelji, a bojim se, da nas ne pride mnogo s srednje šole; zakaj med člani pogrešam večino srednješolskih profesorjev, pa baš značaj Bezjakove razprave bi srednjo šolo moral in mogel Matici približati.

A priti bi morali ne-le učitelji slovenščine, marveč n. pr. tudi učitelji filozofske propedeutike; zakaj šesto poglavje Bezjakove razprave na pr. («Uporaba slovniškega pouka za razvoj logiškega mišljenja») spada brezdvomno in skoro izključno v njih predmet; pa tudi drugod bi našli v svoje svrhe gradiva, n. pr. v poglavju prvem («O skrčenih stavkih») in drugem («O skrajšanih stavkih»), kjer se naglašja razlika med psihološk

istino in logičkim formalizmom: Kar je formalno in iz logičkega stališča mogoče, to še ni realno in nujno.

Zlagam se z g. dr. Bezjakom, ko goni logiko iz slovnike ure in z njo n. pr. tisto znano razvrstitev samostalnikov; samo da se mi zdi, da je po drugi strani zopet mnogo uvaja n. pr. v že omenjenem šestem poglavju.

Vedno sem se pri raznih izpitih čutil, zakaj nekateri izpraševalci toliko naglašajo in zahtevajo «skrčene» stavke; sam sem jih instinktivno preziral; razlika med stavkom «Pes in mačka se sovražita», ki je izraz relacije, in stavkom «Pes in mačka sta živali», ki je izraz kompleksije, je povsem logička in na ljudski šoli nepotrebna, ker tu nima niti vrednosti logičko-formalnega izobraževanja; učenec ljudskošolski bo pač vobče spoznal, kateri stavki se dajo razločiti v po dva enakopravna dela, a to za izobraževanje njegovega mišljenja ne bo imelo nikakega pomena, ker se ne bo popel do višjih pojmov «relacija» in «kompleksija», ki tičita za razliko.

Drugo poglavje («O skrajšanih stavkih») je izdelano bistveno na nemških zgledih; za slovenska nedoločniška določila je izraz «skrajšan stavek» tem manj primeren, ker je njih raba mnogo redkejša in zato menjava s stavki manj zapeljiva. A važni so v slovenščini deležniki; seveda tudi ti niso stavki, vendar je v praksi zapeljivejše jih imenovati «skrajšatve»; učitelj bo namreč mnogokrat pri razlagah in vajah izhajal od celih stavkov in jih potem «krajšal», zato ker večinoma mladina ne bo imela prav razvitega čuta za deležnike.

K tretjem poglavju bi se usodil to-le pripomniti: Zgledi, ki jih navaja g. dr. Bezjak v potrdilo trditve, da so odvisni vprašalniki često povsem enaki neodvisnim, se mi ne zde pravi. Čeme oseba X. vpraša «Kam greš», potem jaz o tem vprašanju osebi Y. ne bom tako-le izveščal: «Vprašal me je, kam greš», marveč: «Vprašal me je, kam (da) grem», to je, oseba glagola se izpremeni! Na drugi strani pa v takih-le stavkih: «Povej, kako se ti godi», «reci, prideš li k meni» pač ne bomo iskali odvisnih vprašalnikov, ali vsaj vedno ne; to je v zvezi s celim tonom, s katerim kdo govori; le primerjajmo nemščino: «Sage mir einmal, kommst du zu mir»; to je gotovo treba tako pisati: Sage mir einmal: «Kommst du zu mir?» . . . Prehod od nezavisnosti v zavisnost se vrši polagoma in je mnogo slučajev, kjer nas niti smisel ne reši dvoma o zavisnosti, oz. nezavisnosti. (Mimogrede naj še omenim, da z «ako» pač ne bomo uvajali vprašalnih stavkov).

Vesel pa sem, da je g. dr. Bezjak oboril tisto staro trditev, da imajo glavni stavki vedno glavno misel. To označevanje glavnih stavkov ni bilo samo nepopolno, marveč (in najbrž raditega) tudi popolnoma brezkorisno. Jaz sem doslej v šoli zavisnike razvrščal: 1) z ozirom na stavkov člen, ki ga nadomeščajo (to se po priliki krije z določbo Bezjakovo na str. 111.), 2) z ozirom na uvodno besedo. Kdor pa še-le išče glavni stavek, tistemu bode najbrž največ pomagal negativni znak nedostatka uvodnega podredbenega veznika.

Končno naj še omenim, da taki-le izrazi kakor: «Tu se potegne ravno črto» uprav grasirajo po ljubljanskih šolah; v primorski slovenščini je tako izraževanje kaj navadno, a v ljutomerski slovenščini ga pač ne bo najti. Ni dvoma, da ga na Primorskem vzdržuje italijanščina a sicer gotovo nemški «man».

O tisti nepotrebni razvrstitvi samostalnikov sem govoril nekdam v «Popotniku» že jaz, pozneje g. dr. Tominšek, a nič ne dvomim, da se tiste stvari gonijo po ljudskih in srednjih šolah dalje. Taki teoretični spisi nič ne koristijo, dokler so šolske knjige pisane v drugem duhu.

Zdaj ob slovesu Vam, g. dr. Bezjak, povem, da bi najbrž tudi Vaše razprave ne izdale mnogo, ko bi ne izhajala «Jezikovna vadnica», ki jo izdajate skupno z g. ravnateljem Schreinerjem. Ta knjiga bo teoriji utrla pot v prakso in jo s tem oživila. Na zadnje bo se — že iz nevolje — morala po njej vreči tudi srednješolska slovnica. To bodo potem v marsičem «nova pota».

Ne preostaja mi časa, da bi še govoril o velevažni razpravi gosp. prof. Koprivnika; le tam na koncu Letopisa sem opazil še neko čudo, da ima namreč «Hrv. ped. knjiž. zbor» v Ljubljani celih 5, reci: **pet** članov, dočim jih ima v Radovljici n. pr. 9, v Celju 9, v Gornji Radgoni 10, v Ormožu celo 13!

Dr. Fran Ilešič.

Ali je Primož Trubar upesnitve vreden junak ali ne? Gospodu profesorju dr. Tominšku odgovarja A. Aškerc. V Ljubljani 1905. Natisnila Narodna tiskarna. — Cena 60 v, po pošti 65 v. — Dobiva se pri založniku L. Schwentnerju v Ljubljani.

Razdelitev učne tvarine nazornega nauka v zvezi s čitanjem za 1. šolsko leto po Začetnici (I. Koprivnik — G. Majcen za II. in III. šolsko leto po Čitanki «Drugo berilo in slovnica», sestavil K. Marschitz, nadučitelj. Založila «Zvezna trgovina» v Celju 1905. — Cena 30 v, po pošti 35 v.

Razgled.

Pedagoški paberki.

Kdo plača učitelja. «Preporod» priporoča v članku «Učiteljske plače», da se učiteljstvo mora otresti občine in zahtevati, da prevzame dežela svoje učitelje v oskrbo. Ta predlog utemeljuje takole: Vse mlajše države tako postopajo. Tako v Avstraliji vzdržuje Novi Južni Vales učiteljstvo in šole (800.000 funtov), tako tudi Viktorija (850.000 f.), Zapadna Avstralija (14.000 f.), Tasmanija (46.000.) Nova Zelandija (500.000), Južna Avstralija (90.000), Quensland (175.000 f.), v Ameriki Guatemala, Salvador, Argentina, Urugway. V Afriki vzdržuje šolstvo Algir in v pokritje uporablja $\frac{1}{2}$ prevoznine po alžirskem morju. Otok Mavricij plača vse svoje šole, Sv. Helena (11 šol) vse, Eritreja vzdržuje iz provincionalnega bidžeya vse šolstvo. V Evropi plača svoje učiteljstvo Francoska, ki v ta namen pobira 8% od davka, kar manjka, prida država iz proračuna, tako da čini vse vkupe 12%; francoske občine vzdržavajo samo šolske zgradbe. Na Rumunskem plača država učitelje in šolske potrebščine, občina daje samo lokal, pohištvo, sluge, drva, čiščenje in vzdrževanje šole; deloma se vzdržujejo šole tudi z dohodki šolskih zemljišč. Subvencijo za šolo dajejo iz drž. blagajn: Švedska, Norveška, Nizozemska, Belgija, Angleška, Švicarska (zlasti Curih),

Finska, Danska, Srbija (od 3¹/₂ milij. daje država 2 milij.), Kapska kolonija, Natal, Indija, Quebec, Ontario, Nova Skotska (čez 2¹/₃ troškov), Novi Brunšvig (1¹/₂), Manitoba, Britska Kolumbija in Brazilija. Vse te subvencije služijo v prvi vrsti za učiteljske plače. Na Angleškem imajo mnoge šole svoje fondе, katere upravlja država. Ta način so prenesli Angleži v Sev. Ameriko. Po ustavu od 1785. je 16. del pri deljenju zemljišč odrejen za vzdrževanje šol. 1836. dal je kongres 28 milij. za šolski fond. 1848. se je odredil še vsak 36. del zemljišč za šole. Tako se je ustanovil velikanski fond 129 mil. dolarjev, ki daje 9 milij. dolarjev obresti. A kaj je to napram potrebi 170 mil. dol. za ljudske šole? Šolske občine plačajo 108 mil., država daje 34 mil., ostalo fondi. V starih državah vzdržujejo šolstvo občine, kar se je podedovalo iz onih dob, ko je bilo vsako mesto posebna država, ki se je brigala sama za svoje otroke. Tako v vsej Nemčiji dajejo dežele malo, občine skoro vse, tako tudi v Španiji, Italiji, v Egiptu, Tunisu i. t. d.

Šola v Clevelandu. «School Journal» takole opisuje ljudsko šolo v Clevelandu v Ameriki: Spremaj je učiteljeva miza. Ona je zelo široka, na njeni levi strani stoji zelena rastlina. Za mizo je velikanska črna ploščica, ki pokriva celo srednjo steno. Na obeh straneh so zidovi pokriti s kopijami slavnih umetnin. Na levi strani stoji izvrsten klavir. Lepa statueta diči sobo, obdana je z raznimi rastlinami. Pred mizo so klopi, vsaka za dva učenca. Vse nas spominja pa na krasen salon, vse je čisto, lepo, umetniški upravljeno.

Potujoča knjižnica. V St. Louisu so videli obiskovalci razstave vzorec potujoče knjižnice iz Topeke v Kansasu. Odposlanec kakšne podružnice pride pred komisijo knjižnice in pove, kaj bi člani radi čitali. Nato prejme omot od 50 zvezkov in plača za transport 2 dolarja. Knjige se izposojajo za 6 mesecev.

Šolske knjige in učitelj. Profesor Karman v Budapešti je predaval o tej zadači in dejal, da v nižjih razredih ne sme nikdar stopiti knjiga med učitelja in učenca. Učitelj uči s pripomočjo podob, table in stenskih tablic. Šele pozneje v višjih razredih bi smel dobiti učenec knjigo v roke.

Seksualna pedagogika. Znani stari pedagoški pisatelj Chr. Jessen se v drugi številki «Deutsch. österr. Lehrerzeitung» ostro obrača proti onim, ki seksualnost uvažajo v šolo. Ljudska šola ni mesto, na katerem naj se uče otroci o spolu in o mladostnih spolnih zmotah. Samo zdravnik bi mogel že odraslim mladeničem in devicam razlagati nevarnosti, ki zasledujejo mladost.

Sodba o «Letopisu.» Stjepan Širola piše v svojem listu «Škola» takole o našem Letopisu: Ovaj je pomno uredeni «Pedagoški letopis» krasno ogledalo svega rada bratskoga slovenačkoga učiteljstva u g. 1904. Bilo bi samo poželjno, da se i naš zaslužni «Zbor» odluči več jednom na izdanje sličnega «Ijetopisa».

Navpična pisava je sedaj tudi na Hrvatskem doživela svoj konkurs. Vladina naredba namreč zahteva, da se v vseh hrvatskih šolah zopet uvaja s 1. septembrom poševna pisava. Nadalje se ne smejo rabiti s početkom novega šolskega leta v hrvatskih šolah drugi zvezki kakor oni, ki jih zalaga vlada.

Alkoholizem in potomstvo. Po statističnih raziskavanjih so potomci alkoholistov zelo nesrečni; 60% je vobče idijotov, 52% epileptikov, 46% zločincev, 60% prostitutk, 66% pijancev. Mislimo, da tu ni samo alkohol krivec, ampak napačna vzgoja. Rekli smo že enkrat v tem listu, da država slabo gospodari, ako pušča v nemar vzgojo. Koliko več stanejo prenapolnjene ječe, kakor prazne šole.

Menjavo mesta v šolah priporoča češki «Učitelj». Nekatera mesta so boljša, druga slabša. Pri oknu je več svetlobe, pri peči več toplote itd. Zato bi se naj učenci vsak teden razvrščali po drugem redu.

Rast šolske mladine. Zdravniki v Brnu so merili rast šolske mladine in so prispeli do tega rezultata: od začetka do konca šolskega leta zraste otrok za 3 cm, od 14. do 15. l. pa za 4 cm, v šolskih počitnicah pa za 2 cm. Dečki med 12. in 13. l. in deklice med 7. in 9. letom rastejo enako. Od 10. l. naprej rastejo deklice hitreje. Od 13. leta naprej se razvijajo deklice mnogo jače od dečkov, in sicer po visokosti in težini.

Red iz marljivosti hočejo odpraviti srednješolski učitelji iz spričeval. Gotovo je marljivost stvar, ki se ne da drugod dognati, kakor v internatu, kjer se opazujejo vsi učenci. Nikjer učitelj tako lahko ne greši kakor pri sodbi o marljivosti. Zato bi bilo res dobro, ko bi se red iz marljivosti odpravil ne samo iz srednješolskih spričeval, ampak tudi iz ljudskošolskih.

Kako se analfabeti hitro nauče pisanja in čitanja. V torek, dne 25. aprila prišel je v dunajski korkomandaturi budapeštanski komunalni učitelj Julij Gabel razkazovati svojo metodo, kako more analfabete v armadi čitanja in pisanja takorekoč igrave v malo urah naučiti. Učitelj Gabel uporablja svojo novo metodo že dalj časa v prvem elementarnem razredu neke budimpeštanske komunalne šole. Sijajni uspehi, katere je Gabel dosedaj dosegel, napotili so ga, svojo učno metodo uporabiti v armadi. Tudi ta stremeljenja so imela uspeh, kajti posamezni korni poveljniki in med temi v prvi vrsti nadvojvoda Friderik in vojni minister pl. Pitreich so priredili po izvršenih demonstracijah in predavanjih Gabelnovih uvedbo njegovega sistema za šolo vojnega moštva. Pred temi predavanji na Dunaju obiskal je dopisnik «Wiener-Journals» Julija Gabelna ter ga prosil za nekatera pojasnjenja o njegovi novi učni metodi. Gabel se je izjavil nekako tako: «Med 25 letnim delovanjem kot učitelj oziral sem se večkrat v dušni svet otrok in prikrojil svojo učno metodo prirodnosti, bolj rečeno višjemu instinktu otroškemu. Svoj sistem snujem na edino pravo načelo, »igravaje se učiti« in »učech se igrati«. Jaz ne vsiljujem otroku nobenega pojma, temveč vodim miselno zmožnost maličkovo, da si sam tvori pojem, da si, kakor bi rekel, sam razjasni. Vso snov, katera se v prvem razredu deset dolgih mesecev »guli«, naučil sem svoje učence v 24 učnih urah. Otrok se zanima največ za otroka, s katerim se more igrati. Otroci vstopijo s tesnim srcem v šolsko dvorano; boje se učenja. Zato se potrudim takoj, da maličkom preženem ta strah. Jaz grem od tega stališča: Ako triletno »babi« (detece), listajoč po albumu, more spoznati število fotografij svojih sorodnikov in si jih nekako vtisniti v spomin, torej mora ta prisposodni in plastični navod pouka v čitanju in pisanju pri šestletnem maličku biti še lažji. Največjo privlačno silo otrok drug do drugega deluje ime enega otroka na drugega. Komaj vstopivši v šolsko dvorano, ve že vsak otrok, kako je drugemu ime. Medtem, ke je dosedaj učitelj prebil pet tednov z lanciranjem črk, potem zopet rabi štiri tedne, da je nekaj črk otroku v spomin vtisnil, da bi se potem zopet mesece dni trudil s sestavljanjem pozameznih črk, stopim takoj v prvi učni uri igrajoč k detetom, ki drug drugega že poznajo po imenu; pokličem vun malička ter ga vprašam po imenu. Ime mu je Robert. Velim glas »r« s povdarkom in zategnjeno izgovoriti in mu rečem, da se odslej imenuje le «Rrr . . .», in ves razred imenuje Roberta sama le «Rrr . . .». Potem pride drugi, Oto, Sigismund in Edmund na vrsto. Vsi imajo le začetne črke kot imena s povdarkom izgovoriti. Potem jih postavim v vrsto in velim drugim imena teh demonstracijskih objektov povedati, in takoj konstatujejo vsi z veseljem: «Rose». In tako gre dalje. Čitanje in pisanje se potem uči po plastičnih telesnih stojah, koje stoje odgovarjajo slično pisnim črkam, kakor senčna slika ki se otrokom v spomin takoj vtisne. Učitelj pa mora posebno težo polagati na tri zaklade, ki spe v otroški duši: na naivno shvatanje otrokovo, na nadvse živahno domišljijo otrokovo, poglavitno

pa na veliko sugestivno moč, s katero more učitelj vplivati na otroka. Saj so analfabeti tudi nekaki otroci, samo da se mora pri vojaki posebej ozirati tudi na mnemotehniko odraslega moža. Ubogi infanteristi se smehljajo v zadregi v prvih trenutkih, potem pa, ko so zmožni črkovati po imenih svojih poklicanih tovarišev cele besede, razjasni jim obraz otroško veselje in uspeh je že po malo urah presenetljiv. Imel sem pred nekaj dnevi na poklic generala Zeller pl Zellenheim predavanje v Brnu in takoj sem dobil častno povabilo na Dunaj od feldcajgmajstra Uexküll pl. Gyllenband. K sklepu moram še nekaj povdariti, in to je izvanredno zanimanje, katero imajo najvišji vojaški dostojanstveniki za to stvar, in le zaradi tega, ker se gre za izobrazbo moštva.» Gabel se je odzval temu povabilu in imel predavanje na Dunaju. Ta zistem je uvedel državni vojni minister fcg. vitez pl. Pitreich za pouk v armadi. K predavanju so prišli od vseh na Dunaju garnizujučih polkov dva do trije častniki in podčastniki. V zastopstvu kornega poveljnika je došel šef generalnega štaba polkovnik Fox. Pešpolk št. 60 je odposlal sedem ogrsko in pešpolk št. 6 sedem nemško govorečih analfabetov. Gledalo se je na to, da so se njih imena začela s črkami E, I, M, R, S, W, ali Z. Izsledke je bil presenetljiv. Ogrski analfabeti so bili po četrtournem pouku zmožni veliko število črk čitati in sestavljati v zloge. Vojaki, kateri niso dosedaj imeli takorekoč nikdar črke pred očmi, zapisali so takoj zahtevano črko. Zanimivo je bilo videti, da je eden, izmed najmanj nadarjenih v teku ena minute pravilno, zapisal najtežjo črko latinske abecede, veliki G. Polkovnik Fox je izrazil Gabelnu svojo posebno zahvalo ter obljubil, o velikih uspehih tega predavanja poročati kornemu poveljniku.

J. St.

Kronika.

Analfabeti pri vojaki. Grof Srečko Orsini-Rosenberg, divizionar v Zagrebu, je naprosil dva zagrebška učitelja, da poučujejo častnike, kako bi bilo najlaglje naučiti čitati vojake-analfabete. Učitelj Anderlič se je zavezal, naučiti analfabete čitati v 8 lekcijah. — Ali se bodo tudi drugi divizionarji ravnali po tem lepem vzgledu? Čas bi pač bil, da bi postale vojašnice mesto, kjer se človek nauči več dobrega kakor — zla.

Pangermanizem. V Jokohami so otvorili nemško šolo. Reichstag je votiral 500.000 mark za nemške šole v tujini.

Nemško šolstvo v tuji luči. «Obrazovanje» piše, da Nemci o svojem šolstvu več govore, negoli je isto v resnici vredno. Učitelji imajo 120—150 učencev. Jezik, zgodovina in katikezism so glavni predmeti, drugo se zanemarja.

Zveza srbskih učiteljev šteje 35 društev s 1118 članovi. Lanskega glavnega zborovanja se je udeležilo 138 učiteljev. Na zborovanju je bil sam minister prosvete. Kralj Petar I. je pogostil zborovalce. Minister mu je predstavil vsakega posebe. Kralj je dejal na razstanku, da pozdravlja vse druge učitelje in narod po njih.

Proti Dittesu. Učitelj in mestni občinski svetovalec Hohensinner je stavil v dunajskem občinskem svetu predlog, da bi se po opustitvi dunajskega evangelskega pokopališča postavil prvemu ravnatelju dunajskega pedagogija, dr. Fr. Dittesu častni grob na osrednjem dunajskem pokopališču. Predlog je propadel. Kakor je videti, je dunajskemu samodržcu pedagogika deveta briga.

«Schulverein» je izdal v 25 letih 4½ milijona kron za ponemčevanje naših otrok. Lepa svota! Kdo bi si mislil, da so Nemci tako darežljivi in tako «skrbni» za slovansko omiko.

Novi šolski in učni red, ki ga še vedno ima minister za uk pod ključem, je tako monstroozen, da se pripravlja vse učiteljstvo v Avstriji na velik odpor proti njemu. Ta učni red bi bil za učiteljstvo in šolo tako pogubonosen, da bi naša šola bila z enim mahom vržena nazaj v suženjstvo 17. in 18. stoletja. Bilo bi treba, da tudi slovensko učiteljstvo spregovori svojo o tem učnem redu, predno še zagleda luč sveta in bode prepozno vsako tarnanje.

Škof, ki je prijatelj šole. Škof Pavel Gugler je daroval za zgradbo šole v Sv. Nedelji 100 K. Ne vemo, koliko posnemovalcev bode našel med svojimi drugovi.

Učiteljica, predsednica učiteljskega društva. Učiteljsko društvo v Clermont-Ferrandu si je izvolilo za predsednico gospo Taltierovo. Kakor je videti, so Francozi še vedno galantni.

Iz italijanskega šolstva. Na Laškem se more izvoliti in imenovati učiteljem kandidat, ki ima 18 let, za učiteljico pa je sposobna mladenka 17 let stara. Za pomočnika se more imenovati učitelj v 16. letu, a učiteljica v 14 letu, toda poučevati smejo le pod nadzorstvom definitivno nameščenih učiteljev in učiteljic. Vsaka občina si voli učitelja za tri leta. Po preteku prvih treh let se more učitelj imenovati zopet na tri leta, ali se pa imenuje za vse življenje. Ako se ne odpove učitelju šest mesecev pred pretekem tretjega leta, potem pomeni to, da je imenovan za nova tri leta. Kot kazen za učitelja določa zakon: 1. opomin in graja radi kršenja dolžnosti; 2. odpust od dosedanjega mesta; 3. interdizione scolastica, ki odjema učitelju vsa prava in dolžnosti, ki izhajajo iz učiteljskega stanu, in to ali za vselej, ali samo za nekaj časa. Te kazni predlaga vselej občinski urad, a okrajni šolski urad jih potrjuje in izvaja. Župan občine ima razun tega po dogovoru s krajnim šolskim nadzornikom tudi pravico, provizorno nameščenega učitelja odstaviti, ako njegova delavnost ni zadostna ali pa če je s svojim vedenjem pokazal, da ni sposoben za učitelja. — Pravno razmerje italijanskih učiteljev ni ravno najboljše. Tako izgleda vse šolstvo v kraljestvu onih, ki bi kaj radi kritikovali ves svet, a pred lastnim pragom ne pometajo.

Iz madjarskega raja. Dne 23. februarja je stal pred sodnim stolom v Ružomberku smrečanski župnik Pavel Čobrda. Obtožili so ga, da je ukazal lani zapeti pri šolski skušnji tri slovaške pesmi: «Kdo za pravico gori», «Hojže, Bože» in «V solzah je majčica sedela» in da je rekel po izpitu otrokom: «Dragi otroci, dobro ohranite v spominu to, kar ste se naučili, kajti kdo ve, ako ni bila to poslednja slovaška skušnja; v bodočnosti vam bodo nemara izrezavali jezike in vas pitali z madjarščino.» Sod je obsodil Čobrdo radi hujskanja proti madjarski narodnosti na šest mesecev državnega zopora, ter mu še prisodil 200 K kazni in 560 K stroškov.

Zanimiva pravda. Kupec Link v Schöneichu je zmagal v zanimivi pravdi. Imel je hčerko, ki pa ni hodila v šolo. Kaznovali so kupca, a on ni hotel plačati globe, marveč je vložil utok. Pri drugi inštanci je dejal, da ne more pošiljati svojega otroka v šolo, ker je popolnoma nehygienična. Nadzornik in zdravnik sta potrdila to izjavo, kupca so oprostili kazni, a državni pravnik je vložil utok. Pri tretji inštanci je obveljala kupčeva in bil je oproščen.

Šola za nagluhe otroke se ustanavlja v Berlinu. Zanj se trudi učitelj gluhonemnice Reinfelder. Doslej sta uvedena dva razreda kot paralelki pri neki berlinski šoli. Polagoma nastane popolna šola za nagluho deco. Vzrok tej novi šoli je pač dejstvo, da nagluhi otroci otežujejo pouk zdravih otrok, v gluhonemnicah pa bi še vedno paradirali. Zato je najbolje, ako se takšni reveži poučujejo v posebnih zavodih.

Učitelj ljudske šole — ministrski predsednik. Dansko ministrstvo, v katerem je bil učitelj ljudske šole Christensen minister za pouk, je demisioniralo. Kralj je demisijo sprejel in poveril sestavo novega ministrstva Christensenu, ki je postal takim načinom ministrski predsednik.

Učiteljske plače v Inomostu. Mestni svet v Inomostu je odobril dne 23. decembra 1904 sledeče učiteljske plače. 1. Za učitelje meščanskih šol: temeljna plača 2600 K, aktivitetne doklade 500 K, dve petletnici po 300 K, tri po 400 K. Največja plača iznaša 4900 K. 2. Za učitelje ljudskih šol: temeljna plača 2200 K, aktivitetne doklade 400 K, dve petletnici po 200 K, tri prihodnje po 300 K. Najvišja plača 3900 K.

Zahteve vadniških učiteljev. Avstrijski vadniški učitelji so podali ministrstvu spomenico, v kateri zahtevajo uravnavo svojih razmer. Te zahteve se glase: 1. povišanje sedanjih petletnic od 200 K na 300 K, oziroma od 300 K na 400 K; 2. uvrščenje v deveti činovni razred po tretji petletnici in v osmi razred po peti petletnici z istočasnim pripoznavanjem naslova in značaja glavnih učiteljev; 3. znižanje službene dobe od 40 na 35 let; 4. uštevanje službene dobe in računanje petletnic od dne sposobnostnega izpita; 5. zahteva se, da bi se pri imenovanju glavnih učiteljev upoštevali zlasti vadniški učitelji, tako tudi pri imenovanju šolskih nadzornikov; 6. vštevanje konferenčnih ur po njih istinitem številu; 7. omogočenje nadaljne nabornosti z uvedbo vseučilišnih tečajev in z ustanovami.

Javne ljudske knjižnice. Kakor javlja «Školski odjek» je zaukazal srbski naučni minister, da se morajo pri vseh ljudskih šolah ustanoviti javne narodne knjižnice in čitalnice. — Vendar enkrat pametna odredba enega ministra.

Dunajsko učiteljstvo šteje l. 1904/5 ravno 5922 udov. In sicer: 110 ravnateljcev in 1 ravnateljico meščanskih šol, 237 nadučiteljev in 11 nadučiteljic ljudskih šol, 608 meščanskih učiteljev in 288 meščanskih učiteljic, 975 ljudskih učiteljev in 869 ljudskih učiteljic, 367 stalno nastavljenih podučiteljev, 337 stalno nastavljenih podučiteljic, 170 začasnih podučiteljev, 267 začasnih podučiteljic, 258 suplentov in 236 suplentinj. — Izmed učiteljic jih je 414 omoženih.

Srbija. (Izdutki za šolo) znašajo za l. 1905 ravno 5,605.000 dinarjev. Seveda, plača naučno ministrstvo. Učiteljske plače «požro» 2,809.000 dinarjev. Učiteljev je 1.198 in sicer imajo: 2 učitelja po 3600 dinarjev, 9 po 3300, 2 po 3240, 29 po 3000, 90 po 2100, 210 po 1700, 355 po 1350, 69 po 1050, 232 po 800, 145 po 600. Od 855 učiteljic ima 7 učiteljic po 2520 dinarjev, 18 po 2200, 1 po 1920, 58 po 1900, 1 po 1750, 85 po 1600, 1 po 1550, 238 po 1300, 270 po 1050, 163 po 800 in 13 po 600 dinarjev.

100.000 kron je daroval občinski zastop dunajski na predlog obč. odbornika ravnatelja Tomole v proslavo stoletnice smrti Schillerjeve.

